

«Про нову редакцію Воєнної доктрини України» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.president.gov.ua/documents/5552015-19443.

4. Наказ МОН України від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-

патріотичного виховання дітей і молоді – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/>.

5. Загальнодержавний методично-інформаційний журнал «Основи Захисту Вітчизни» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://Zaxyst.at.ua/index/o3b/0-9>.

Рекомендовані інтернет-ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>.
2. Офіційний веб-сайт Інституту модернізації змісту освіти – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.imzo.gov.ua/>.
3. Офіційний веб-сайт Національної академії педагогічних наук України – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ipv.org.ua>.
4. Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua/>.
5. Всеукраїнський освітній портал «Острів знань» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ostriv.in.ua.
6. Сайт газети «Народна армія» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://na.mil.gov.ua/>.
7. Сайт журналу «Військо України» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://viysko.com.ua/>.
8. Сайт науково-теоретичного та науково-практичного журналу «Наука і оборона» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.nio.mil.gov.ua/>.

Ірина Рибак,

завідувач відділу суспільних дисциплін Донецького облІППО

Світлана Михальова,

методист відділу суспільних дисциплін Донецького облІППО

МІСЯ ВЧИТЕЛІВ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У РОЗБУДОВІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Не можна нічого змінити,
б'ючись з існуючою реальністю.*

*Щоб щось змінити, створіть нову модель,
яка зробить існуючу безнадійно застарілою.*

Річард Бакмінстер Фуллер

На сучасному етапі розвитку Української держави нагальною залишається проблема формування нації, становлення громадянського суспільства та його консолідації. Особлива роль у цих процесах належить історичній освіті. Вона має вагомий потенціал для забезпечення соціальної злагоди та єдності, зокрема довкола історичного минулого. На історичній освіті ґрунтуються національна ідентичність і пам'ять як сукупність знань, досвіду й ціннісних оцінок подій минулого, що справили вирішальний вплив на становлення, самоусвідомлення, державотворчі й цивілізаційні досягнення українського народу [1].

Важливою складовою творення сучасної української нації є конструювання національного історичного нарративу та його закріплення в суспільній свідомості. Фундаментальна потреба суспільства у власній самоідентифікації підсилює важливість переосмислення й конструювання «своєї» історії з метою оновлення поглядів на минуле України та

українців, звільнення його від багатьох «чужих», ідеологічно заангажованих, а то й неправдивих, трактувань. Як зазначає відомий дослідник Я. Грицак, «для сучасного українського історика – а надто того, який творить нові синтези і пише нові підручники, найважливішою метою є редефініція старої та творення нової української ідентичності» [2]. «Відкриваючи» та переосмислюючи власну історію, учителям треба з обережністю та повагою ставитися до історичного минулого своєї та інших країн, але не дозволяти нав'язувати чуже бачення суперечливих історичних подій.

Система загальної середньої освіти стала віддзеркаленням проблем суспільства, демонструючи низький рівень мотивації до навчання учнів і неготовність педагогів, а іноді й незацікавленість обох сторін до вмотивованої взаємодії. Взаємне перекладання відповідальності за виховання й навчання молоді батьками та педагогами не забезпечує якісну освіту.

Сьогодні українська школа переживає складні й відповідальні часи. У країні відбувається кардинальна реформа освіти відповідно до цивілізаційних викликів. Інтеграція в європейський простір потребує осмислення та прийняття євроатлантичних цінностей, уперше – цінностей демократії. Засвоєння їх здобувачами освіти в процесі навчання має бути доведено до реалізацією у шкільному середовищі, отриманням позитивного досвіду поваги та їх сприйняттям дорослими, запровадженням у практику шкільного буття. Згідно з реформою загальної середньої освіти,

випускник Нової української школи — це «цілісна всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення; патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя. За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими вміннями» [3].

Отже, реформування Нової української школи передбачає **інший зміст освіти, нову методику навчання та нове освітнє середовище** — такі основні складові нової української школи. А це, відповідно, потребує зміни менталітету всіх учасників навчально-виховного процесу: учнів, педагогів, батьків, громади. Тому велике значення приділяється саме підготовці вчителя до запровадження реформи. Без його самомотивації та внутрішньої готовності до змін результату не буде. «Якщо вчитель не зміниться, нової української школи не буде», — стверджують чиновники МОН України [4]. Нове соціальне замовлення — підготовка педагога Нової української школи, здатного до безперервного інтелектуального, культурного й духовного розвитку впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти, орієнтованого на збереження, примноження й передачу гуманістичних суспільних цінностей, засвоєння професійних ролей і функцій — актуалізує перегляд місії та нових завдань методичної служби в умовах децентралізації освіти в Україні, необхідність підготовки методистів-андрагогів, які виконують ролі супервізора, коуча, дорадника освітньої сфери та супроводжують усі етапи навчання, професійної діяльності й вдосконалення професійних компетентностей сучасних фахівців[5].

На підготовку вчителя до запровадження змін була спрямована робота відділу з педагогічними кадрами у 2017-2018 навчальному році. Це знаходило відбиття в змісті та формах підвищення кваліфікації, системі міжкурсових заходів, співпраці з міжнародними та всеукраїнськими громадськими організаціями, державними установами щодо впровадження соціально значущих проектів, різних моделей навчання, їх поєднання між собою. Зазнали зміни і форми роботи зі слухачами в системі підвищення кваліфікації із метою задоволення освітніх потреб учителя. Так, на 2018 рік педагогам було запропоновано різні формати підвищення кваліфікації: очна (тематичні, інтегровані), очно-заочна, очно-дистанційна, реєстрація на курс

відбувалася індивідуально, учитель сам обирав найбільш цікаву йому тематику та формат підвищення кваліфікації. Під час курсової підготовки найбільш результативними залишаються практикуми, тренінги, моделювання інтелектуальних змагань (дебатів, турнірів), майстер-класи, круглі столи. Випускна робота має формат освітнього проекту, виконання якої дозволяє педагогам краще опанувати проектні технології навчання. Традиційно під час курсів підвищення кваліфікації проводяться міжкурсові заходи, присвячені формуванню патріота та громадянина засобами шкільної історичної освіти. Педагоги області можуть отримати рекомендації та поділитися досвідом ушанування пам'ятних дат на обласному інформаційно-методичному дайджесті «Пам'ятні дати української історії» на сайті облППО (<https://ippo.dn.ua/>). Стали традиційними фестивалі, учасники яких презентують результати учнівських та педагогічних досліджень, власні творчі роботи: «Кожна зірка має свій час...» (до 80-річчя від дня народження Василя Стуса) та «Мое місто (село) на долоні» (за результатами конкурсу краєзнавчих учнівських досліджень і творчих робіт).

Важливою подією стала участь навчальних закладів області в реалізації Програми підтримки освітніх реформ в Україні «Демократична школа». У сучасному світі тенденція змінюється: у навчальних закладах запроваджують демократичні принципи навчання. Першочерговим завданням є осмислення, що означає демократію для закладів освіти та як запровадити демократичні зміни в школі. Часто слово «демократія» асоціюється із хаосом, у якому кожен має повну свободу слова та дій. Однак потрібно зауважити, що в демократичному суспільстві закони чітко регулюють права й обов'язки своїх громадян і захищають їхні інтереси. Такі засади є в демократичній школі — за допомогою певних правил адміністрація регулює процес навчання й стосунки між учнями, викладачами й батьками. Навчальний заклад намагається максимально залучити всі зацікавлені сторони (громаду, батьків, школярів та вчителів) до розв'язання певних проблем. Школа повинна бути мікросуспільством, де учні отримують певний життєвий досвід, користуються своїми правами та виконують свої обов'язки. У демократичній школі навчання відбувається «для» демократії і прав людини, під час якого школярі усвідомлюють, що вони — важлива частинка суспільства; «через» демократію та права людини — педагоги й учні співпрацюють разом, навчаючи та поважаючи одне одного, довіра та впевненість у собі, бажання самореалізації, порядок і дисципліна є відзнакою демократичної шкільної громади.

Однак порівняно з авторитарним закладом освіти демократичний може не мати традиційних

показників «успішності» (великої кількості призерів на олімпіадах, конкурсах, зовнішньої атрибутики успішності та порядку тощо). Потрібно також пам'ятати, що демократія – це стільки зовнішній, скільки внутрішній процес, тому в демократичних школах його потрібно постійно регулювати. «Багато шкіл в Україні мають елементи демократичності. Наше завдання, зокрема завдання програми «Демократична школа», – посилювати ці тенденції. Підтримувати методологічно та морально вчителів, дирекції шкіл та адміністрації, які хочуть ще більше демократизувати свої навчальні заклади. Ми повинні зробити так, аби цей процес став незворотним... бо грамотно розподілені обов'язки між учителями, батьками та учнями є ефективними... Універсального рецепту демократизації немає – кожен навчальний заклад повинен шукати свої мінуси і виправляти їх. Якщо є бажання і мотивація (а вони є у багатьох школах), то усе вийде», – переконана Христина Чушак, координаторка Всеукраїнської програми з освіти для демократичного громадянства «Демократична школа» [6]. Десять навчальних закладів області стали учасниками програми, сподіваємося, що виявити практики шкільної демократії в дії в інших навчальних закладах допоможе обласний форум «Я маю право!», що відбудеться у грудні 2018 року.

Практичної спрямованості щодо опанування нового змісту освіти набули міжкурсові заходи. Із метою підготовки вчителя до викладання нового інтегрованого курсу «Громадянська освіта» в 10 класі, визначення найбільш продуктивних методик викладання, реалізації його світоглядного, практичного та ціннісного аспектів у 2018 році для методистів МК, керівників МО, учителів, які будуть викладати цей курс з нового навчального року, започатковано постійно діючий семінар «Громадянська освіта в українській школі: виклики та перспективи», учасниками якого стали близько 43 педагогів.

Опануванню педагогами сучасних методик навчання історії присвячені авторські творчі майстерні та лабораторії майстра: *веб-майстерня «Історичні дослідження як технологія навчання»* (Майстри – Гайворонський П.Г., учитель історії НВК №1 Покровської міської ради; Макарова Н.Г., учитель історії Дружківської ЗОШ І-ІІІ ст. №9; Денисова Л.О., учитель історії Білицької ЗОШ №10 Добропільської міської ради) та *лабораторія майстра «Формування навчальної компетентності учнів у процесі вивчення історії через використання елементів дистанційної освіти»* (з *досвіду роботи Петровської Н.В., учителя історії та правознавства КЗ «Маріупольський технічний лицей» Маріупольської міської ради*). *Методику розвитку інтелектуальних здібностей учнів при вивченні історії та правознавства опановують слухачі майстерні, що працює на курсах підвищення кваліфікації (автори Т.М. Філіпенко,*

учитель історії та правознавства Курахівської гімназії «Престиж» Мар'їнської районної ради, заслужений вчитель України, С.В. Михальова, учитель історії та правознавства Краматорського закладу загальної середньої освіти №22 з профільним навчання імені Миколи Миколайовича Крупченка Краматорської міської ради).

Засвідчують результативність роботи вчителів історії та правознавства Донецької області й показники участі школярів у Всеукраїнських фахових змаганнях.

Поширюється турнірний рух в області, шкільні команди є постійними учасниками заключного етапу Всеукраїнських учнівських турнірів.

Ураховуючи віддаленість окремих міст і районів, змагання юних істориків та правознавців учителі проводили на базі двох міст – Краматорська та Маріуполя. Це дозволило залучити до інтелектуальних ігор не тільки школярів північної частини області (активними учасниками є методичні об'єднання та окремі навчальні заклади м. Добропілля, Дружківки, Краматорська, Костянтинівки, Покровська, Селидового, Олександрівського та Костянтинівського районів, Черкаської ОТГ), але й педагогів і школярів м. Маріуполя. Сподіваємося, що адресна допомога командам-початківцям, яку надає методист відділу суспільних дисциплін Денисова Л.О., допоможе всім небайдужим опанувати таку корисну й цікаву інтелектуальну гру.

В обласному турнірі з правознавства взяли участь 46 команд. На Всеукраїнському турнірі юних правознавців Донецьку область представляли дві команди: збірна команда міста Добропілля «Фортуна-Дон» (керівник команди – *Денисова Лілія Олексіївна*, учитель Білицької ЗОШ №10 Добропільської міської ради), до складу якої увійшли такі школярі: *Наумов Артем*, учень Білицької ЗОШ І-ІІІ ступенів №10 Добропільської міської ради Донецької області, *Борисова Юлія*, учениця НВК ЗОШ І-ІІІ ступенів-лицей Добропільської міської ради Донецької області, *Бікеєва Анастасія*, учениця Білицької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №8 Добропільської міської ради Донецької області, *Дудушко Наталія*, учениця НВК «Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №4 з поглибленим вивченням окремих предметів – дошкільний навчальний заклад» Добропільської міської ради, *Штагер Вікторія*, учениця Білицької ЗОШ І-ІІІ ступенів №10 Добропільської міської ради Донецької області, та збірна команда міста Краматорська «Феміда» (керівник – *Матюха Віктор Миколайович*, учитель Краматорського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №6 – дошкільний навчальний заклад» Краматорської міської ради), до складу якої увійшли учні: *Якубаш Микита*, учень

Краматорського НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 6 – дошкільний навчальний заклад» Краматорської міської ради, **Аракелова Ангеліна**, учениця Краматорського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 6 – дошкільний навчальний заклад» Краматорської міської ради, **Візіров Святослав**, учень Краматорського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 6 – дошкільний навчальний заклад» Краматорської міської ради, **Шевченко Анастасія**, учениця Краматорської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 25 з профільним навчанням Краматорської міської ради.

За результатами фінальних змагань збірна команда м. Краматорська «Феміда» посіла почесне III місце, а збірна команда м. Добропілля «Фортуна-Дон» стала переможцем у рейтингових боях та посіла I місце.

В обласному турнірі з історії виборювали першість вже 52 команди. До фіналу потрапили 10 команд із м. Добропілля, Покровська, Краматорська, Селидового, Маріуполя, Торецька, Черкаської ОТГ та збірна команда Олександрівського району.

У Всеукраїнському турнірі юних істориків узяли участь три команди: «Фортуна-Дон» (м. Добропілля), «Прогрес» (Олександрівський р-н) та «Цвіт нації» (м. Селидове).

Збірна команда «Фортуна-Дон» та команда «Цвіт нації» стали переможцями, посівши III місце серед 36 найкращих команд України, а їх керівники – **Денисова Л.О.**, учитель історії та правознавства Білицької ЗОШ I-III ст. № 10 Добропільської міської ради, та **Савула К.В.**, учитель історії ЗОШ I-III ст. № 6 Селидівської міської ради, нагороджені грамотою МОН України «За підготовку команди-переможця».

В особистій першості переможцем стала **Штагер Вікторія**, учениця 11 класу Білицької ЗОШ I-III ст. № 10 Добропільської міської ради, отримавши диплом «Кращий полеміст турніру».

У поточному навчальному році вчителі продовжили відновлювати результативну участь донеччан у Всеукраїнських олімпіадах. Дієву систему роботи з обдарованими учнями у 2017-2018 н. р. продемонстрували такі педагоги: **Михальова С.В.**, учитель Краматорської ЗОШ № 22 з профільним навчанням, **Чеботарьова С.В.**, учитель Маріупольського міського НВК «Гімназія-школа» № 27, **Філіпенко Т.М.**, учитель Курахівської гімназії «Престиж» Мар'їнського району, **Сутковий В.Л.**, учитель Бахмутського НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 11 – багатoproфільний ліцей». Учні цих педагогів продемонстрували високий рівень підготовки на обласному етапі та вибороли дипломи переможців IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з історії та правознавства.

У поточному навчальному році на IV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з історії, отримавши дипломи III ступеня, переможцями стали **Саніна Анастасія**, учениця 9 класу Маріупольського міського НВК «Гімназія-школа» № 27 Маріупольської міської ради Донецької області (учитель – **Чеботарьова Світлана В'ячеславівна**), **Тамаш Аліна**, учениця 10 класу Курахівської гімназії «Престиж» Мар'їнської районної ради Донецької області (учитель – **Філіпенко Тетяна Михайлівна**). Аліна також отримала грамоту як найкращій знавець Чернігівщини серед десятикласників; **Котенджу Едуард**, учень 11 класу Бахмутського НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 11 – багатoproфільний ліцей», Бахмутської міської ради Донецької області (учитель – **Сутковий Володимир Лукіч**).

Високий результат продемонструвала команда юних знавців права, яка виборола 4 дипломи:

дипломом I ступеня – Ромадін Владислав, учень 11 класу Краматорської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 22 з профільним навчанням Краматорської міської ради Донецької області,

дипломом I ступеня – Григор'єва Владислава, учениця 9 класу Краматорської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 22 з профільним навчанням Краматорської міської ради Донецької області,

дипломом II ступеня – Болотов Назар, учень 10 класу Краматорської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 22 з профільним навчанням Краматорської міської ради Донецької області,

дипломом III ступеня – Черноштан Олена, учениця 10 класу Краматорської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 22 з профільним навчанням Краматорської міської ради Донецької області.

Підготувала переможців учитель Краматорської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 22 з профільним навчанням Краматорської міської ради Донецької області **Михальова Світлана Володимирівна**.

Такий високий результат учнів став можливим завдяки ґрунтовній підготовці учнів їх наставниками та підтримці Донецького облІППО, який якісно організував і провів для учнів відбірково-тренувальні збори для участі в IV етапі Всеукраїнської олімпіади з історії та правознавства.

Традиційно активною була участь педагогів та учнів Донеччини у всеукраїнських конкурсах і проектах. Учениця 10 класу Краматорської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 25 Краматорської міської ради Донецької області **Назарова Катерина** стала фіналісткою Всеукраїнської олімпіади Київського національного університету ім. Т. Шевченка з історії латиноамериканського світу. Узявши участь в українсько-німецькому проекті «Молодь дебатує», учениця Краматорської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 25 Краматорської міської ради Донецької області **Баглай Дар'я** посіла III місце в

фіналі турніру (грудень 2017 року). А у квітні 2018 року учениці 10 класу цієї школи **Баглай Дар'я** та **Колотюк Ксенія** стали переможцями фінальних змагань публічних дебатів за британським форматом Всеукраїнського проекту «Школа публічних дебатів» за підтримки Програми розвитку ООН. Підготувала переможців учитель **Гочошвілі Інна Олександрівна**.

Звертаємо увагу педагогів на те, що у 2018/2019 навчальному році чинними є такі навчальні програми:

Чинні програми:

- для учнів 5-9 класів: «Історія України. Всесвітня історія. 5-9 класи», затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 р. № 804;
- для учнів 11 класів: «Історія України. Всесвітня історія», затверджені наказом Міністерства від 14.07.2016 р. № 826. Програми розміщено на сайті Міністерства освіти і науки України [7].

Учні 10-х класів будуть навчатися за новими програмами. Міністерством рекомендовано для вивчення інтегрований курс «Історія: Україна і світ», а також два окремі курси «Історія України» та «Всесвітня історія» [8].

Для підвищення результативності навчання пропонуємо синхронізувати вивчення історії України та всесвітньої історії в тих класах, де ці предмети вивчаються паралельно (7-11). Рекомендовану послідовність вивчення історії України та всесвітньої історії за розділами наведено в програмах. Проте вчитель може організувати вивчення учнями програмного матеріалу зазначених курсів як послідовно, так і паралельно. Методичні структури не вповноважені регламентувати розподіл учителем навчальних годин у межах тем. Детально особливості викладання історії у 5, 6-9, 11 класах викладені в рекомендаціях МОН України [9]. Вони містять і рекомендації щодо вшанування пам'ятних дат.

Особливих змін щодо викладання *правознавства* в 9 класі не відбулося, але радимо врахувати важливість прав людини як наскрізного компонента всього освітнього процесу й особливу увагу приділити Міжнародному біллу прав людини, що складається із Загальної декларації прав людини (1948), Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966) і Міжнародного пакту про соціальні, економічні й культурні права (1966). Також важливо передбачити практичні заняття щодо застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (1950) та обов'язковості практики Європейського суду з прав людини в Україні. Окремо варто ознайомити здобувачів освіти із Конвенцією ООН про права дитини (1989).

Опрацьовуючи новели українського законодавства, радимо звернути увагу на завдання Всеукраїнської учнівської олімпіади з правознавства у 2017/2018 навчальному році. Як засвідчує їх аналіз, завдання олімпіади містять законодавчі новели, прийняті Верховною Радою України за останні дві сесії. Завершення чергової сесії парламенту в січні кожного року є рубежем для визначення кінцевої дати прийняття нових законодавчих актів, що можуть входити до змістової частини програми олімпіади.

Рекомендації містять і перелік варіативних курсів. Звертаємо вашу увагу на те, що в 10-х класах курс «Правознавство» вивчатиметься тільки у класах відповідного профілю. Останній рік у 11-х класах будуть викладатися такі навчальні дисципліни як «Економіка» та «Людина і світ» (надалі – тільки у профільних класах). Основні ідеї та цінності цих та інших курсів інтегруватиме нова навчальна дисципліна «Громадянська освіта», викладання якої розпочнеться в 10-х класах уже цього навчального року. Запровадження громадянської освіти має забезпечити мінімальну функціональну громадянську освіченість індивіда. Насамперед учнівську молодь необхідно озброїти компетентностями, необхідними для участі в житті суспільства на всіх рівнях, ознайомити молоде покоління зі світовими демократичними здобутками й особливостями становлення демократії в Україні. Що стосується практичної площини, то тут важливо сформулювати мотивацію та основні вміння, потрібні для відповідальної участі у громадсько-політичних процесах, критично-конструктивне ставлення молоді до життя суспільства, а також створити умови для набуття учнями досвіду громадянських дій, демократичної поведінки й конструктивної взаємодії. Крім того, громадянська освіта має сприяти становленню активної позиції громадян щодо реалізації ідеалів і цінностей демократії в Україні. З урахуванням таких важливих світоглядних завдань до викладання громадянської освіти мають бути залучені найкращі фахівці, не має повторюватися практика викладання світоглядних дисциплін у «навантаження» не фахівцями. Рекомендуємо також опрацювати електронні ресурси Ради Європи, що містяться у списку літератури до програми з громадянської освіти для 10-го класу [7].

У контексті російської інформаційної агресії особливе місце в нашому суспільстві посідає медіаграмотність. Із 2015 року відбувається методологічне та кваліфікаційне забезпечення процесу впровадження медіаграмотності та методик критичного мислення до викладання суспільних дисциплін у закладі загальної середньої освіти. Посібник «Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін» та електронний посібник для вчителя «Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства» сприятимуть набуттю медіаграмотності та навичок

критичного мислення старшокласниками під час вивчення всіх суспільствознавчих курсів. На базі онлайн-бібліотеки з медіаосвіти АУП з вересня 2013 р. діє портал «Медіаосвіта та медіаграмотність» (<http://www.medialiteracy.org.ua/>), зокрема з відеоархівом, із метою створення інтерактивної платформи для спілкування медіапедагогів, задля сприяння відкритості й публічності процесів у медіаосвітньому середовищі. На порталі розміщуються новини медіаосвіти, поповнюється електронна бібліотека, календар подій, плани років, презентації тощо). Минулого навчального року тринадцять шкіл м. Маріуполя долучилися до експерименту викладання основ медіаграмотності на уроках історії. Така практика буде поширюватися.

В умовах війни України з Росією вкрай актуальним є вивчення курсу за вибором «Міжнародне гуманітарне право» (для учнів 10 (11) класів закладів загальної середньої освіти). Вивчення курсу сприятиме виробленню в учнів стійкої зацікавленості проблемами міжнародного гуманітарного права, формування вміння використовувати гуманістичні цінності, як базові в повсякденному житті і в подальшій професійній діяльності; вести діалог, спілкуватися з носіями різних культур і цінностей; культуру ненасильницьких відносин, здатність аналізувати свої погляди тощо. Також надзвичайно важливим є формування громадсько активних і відповідальних молодих людей, здатних дотримуватися норм гуманітарного права та принципів поваги до життя й людської гідності, захищати та розвивати їх у майбутніх сферах своєї діяльності. Школярі мають розуміти причини появи тимчасово переміщених осіб, біженців, складнощі їхнього життя тощо.

Неформальну освіту педагогів забезпечують громадські організації – партнери освіти, фонди, установи. Популярними є електронні ресурси, на яких розміщені актуальні й корисні як безкоштовні онлайн-курси, так і матеріали за кошти користувачів. Звертаємо увагу на відкриту платформу Prometheus, на якій розміщено безкоштовні курси для підготовки до ЗНО тощо (<https://prometheus.org.ua/>). Спільно з Європейським Центром ім. Вергеланда (Осло, Норвегія) за підтримки Ради Європи та Міністерства закордонних справ Норвегії разом із Міністерством освіти і науки України вже підготовлений навчальний посібник для вчителя з метою реалізації наскрізної тематичної лінії «Громадянська відповідальність» в оновлених шкільних програмах для 5-9 класів. «Громадянська відповідальність. 80 вправ для формування громадянської та соціальної компетентностей під час вивчення різних шкільних предметів» [10]. Зараз готується електронний методичний посібник щодо запровадження демократії у школах, який

буде розміщено на сайті Європейського центру імені Вергеланда разом з іншими посібниками Ради Європи (<http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokratichna-shkola/Navchal-ni-materiali>) та платформі Prometheus.

З огляду на вищезазначене рекомендуємо методичним службам усіх рівнів, методичним об'єднанням учителів суспільних дисциплін у 2018-2019 н.р. спрямувати свій супровід на вирішення низки важливих питань:

- проаналізувати нормативні документи й роз'яснити педагогам концептуальні засади реформування освіти за концепцією НУШ з акцентуванням уваги на особливій місії вчителів суспільних дисциплін щодо реформування освіти;
- посилити увагу до рівня професійної підготовки вчителів історії та правознавства, стимулювати їх самоосвіту та підвищення фахової майстерності, запровадити систему моніторингу ступеня їх готовності до викладання в Новій українській школі;
- організувати систему підготовки педагогів до викладання інтегрованого курсу «Громадянська освіта» та взаємонавчання протягом року;
- презентувати навчально-методичні комплекси Ради Європи, Академії української преси, Інституту національної пам'яті та інших неурядових організацій, що сприяють національній ідентичності, вихованню патріота й громадянина, порозумінню та консолідації в суспільстві, демократизації шкільного життя на засадах прав людини й демократичного громадянства, медіаграмотності, готовності протидії інформаційним атакам і сприяти впровадженню їх у практику викладання суспільних дисциплін в урочному та позаурочному форматі, розмістити посилання на них на веб-ресурсах методслужб і навчальних закладів;
- опрацювати з педагогами під час нарад методичні рекомендації МОН України щодо викладання історії, правознавства, громадянської освіти, здійснювати дієвий контроль за якістю викладання суспільних дисциплін;
- забезпечити стимулювання здійснення вчителем якісного та результативного супроводу інтелектуально обдарованих учнів під час інтелектуальних змагань (конкурси, олімпіади, турніри);
- здійснити методичний коучинг активних і відповідальних педагогів щодо розкриття їх потенціалу через проектну діяльність, участь у професійних конкурсах тощо;
- спрямувати системи роботи навчального закладу щодо здійснення громадянського, правового та патріотичного виховання учнів в умовах інформаційної війни й продовження військово-політичного конфлікту в регіоні,

виховання культури демократії та толерантного спілкування, надання допомоги щодо здійснення демократизації шкільного життя керівництву

навчальних закладів, класним керівникам, учнівському самоврядуванню.

Список джерел:

1. Концепція базового навчального предмета «Історія: Україна і світ» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.memory.gov.ua/news/volodimir-vyatrovich-predstaviv-kontseptsiyu-vikladannya-istorii-dlya-10-11-klasiv>
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX ст. – Київ : Генеза, 1998. – 249 с.
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249613934>
4. Реформа освіти – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://osvita.ua/school/reform/58418/>
5. Сидоренко В.В. Методична діяльність у суспільстві, яке навчається: виклики, проблеми, перспективи розвитку – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://lib.iitta.gov.ua/709938/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82.pdf
6. Демократична школа: як будувати середовище навчання на демократичних цінностях? – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.prosvitcenter.org/uk/demokratychna-shkola-yak-buduvaty-seredovyshhe-navchannya-na-demokratychnyh-tsinnostyah/>
7. Навчальні програми з історії 5-9, 11 клас – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html> ; <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>
8. Навчальні програми 10-11 класів, чинні з 1 вересня 2018 року. **Історія України. Всесвітня історія.** 10-11 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. **Історія: Україна і світ.** 10-11 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. **Громадянська освіта.** Навчальна програма інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv/>
9. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/metodichni-rekomendaciyi>
10. 80 вправ для формування громадянської та соціальної компетентностей під час вивчення різних шкільних предметів. Посібник для вчителя для реалізації наскрізної тематичної лінії «громадянська відповідальність» в оновлених шкільних програмах для 5-9 класів / Рафальська М., Боярчук О., Герасим Н. та ін. – Європейський центр ім. Вергеланда - Київ, 2017 – 136 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokratichna-shkola/Gromadyans-ka-vidpovidal-nist>
9. Сайт Державної служби з надзвичайних ситуацій України – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua/>.
10. Сайт Товариства сприяння обороні України – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://tsou.org.ua/>.
11. Сайт Товариства Червоного Хреста України – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.redcross.org.ua>.
12. Сайт методично-інформаційного журналу «Основи захисту Вітчизни» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://Захист.at.ua/>.
13. Сайт Центру воєнної політики та політики безпеки, журнал «Оборонний вісник» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://defpol.org.ua/>.
14. Викладання ХОРТИНГУ в загальноосвітніх навчальних закладах УФХ – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://horting.org.ua/node/13997>.

Тетяна Байдаченко,

*завідувач відділу української мови та літератури
Донецького облППО*

Олена Головіна, Тетяна Попова,

*методисти відділу української мови
та літератури Донецького облППО*

«ТОЖ СТЕЛЬСЯ ЗНОВ, ДОРОГО НЕВІДОМА!»: ФІЛОЛОГИ-УКРАЇНІСТИ НА ШЛЯХУ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Тож стелься знов, дорого невідома!..

Усе, як од віків. І втіха голуба...

Хай усміхаються нам обрії незнані...,

Хай буде бій, хай буде боротьба.

В. Стус

Майбутнє освіти – питання, що актуальне не тільки в нашій державі, але й в усьому світі. Саме пошуки нових шляхів навчання обговорювалися цього рік у Лондоні на Світовому Освітньому Форумі. Як повідомила Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич, «шукали відповіді на питання, яким чином освіта готує наших учнів до довгострокових та короткочасних змін у їхніх житті та роботі... Дискутувалося, які місця в системі мають відводитися цінностям, знанням та навичкам» [6].

Шукають свій шлях до Нової української школи й учителі-філологи Донеччини. Саме ця проблема стала стрижневою в роботі відділу української мови та літератури Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти у 2017-2018 навчальному році. Перед філологами – відповідальне завдання. Адже в Концепції «Нова українська школа» проголошено, що однією з компетентностей, якою учень має оволодіти впродовж життя, є спілкування державною мовою, а саме: «поцінування української мови як державної..., готовність активно послуговуватися українською мовою в усіх царинах життя» [4].

Значна роль філолога – також у формуванні інших компетентностей, зокрема обізнаності та сприянні самовираженню дитини у сфері культури: «Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення до розмаїття культурного вираження інших» [4]. Дитина, використовуючи мову як засіб, учиться розуміти твори мистецтва, формує власні мистецькі смаки, виражає думки, ідеї та почуття.

Отже, значущість шкільної мовно-літературної освіти важко переоцінити. Працюючи в Новій українській школі, учитель-словесник має

сформуванати широкий спектр компетентностей. Уже давно відійшло в минуле записування під диктовку та заучування напам'ять певної інформації, адже Інтернет завжди доступний учням. Нові часи вимагають нових методичних підходів, і від того, наскільки правильною буде траєкторія руху, залежить результат.

У межах III Конгресу освітян Донеччини – 2017 було проголошено пріоритетний напрямок роботи україністів області: «Мовно-літературна освіта в Новій українській школі: на шляху змін».

Якими ж будуть Нова українська школа, новий учитель української мови та літератури? Видатна французька кутюр'є Коко Шанель казала: «Якщо ви хочете мати те, що ніколи не мали, вам доведеться робити те, чого ніколи не робили». Тож шлях до школи майбутнього порівнюють зараз із подорожжю на невідому планету. І вже на початку цієї дороги ми маємо чітку мету та Концепцію як надійний дороговказ.

Відповідно до Концепції, **для вчителя Нової школи визначено такі орієнтири:**

Орієнтири для вчителя:

1. застосовувати педагогіку партнерства як фундамент співпраці вчителя, учня й батьків;
2. реалізовувати компетентнісний підхід, застосовуючи сучасні технічні засоби та актуальний контент у педагогічній діяльності;
3. впроваджувати інтегроване, особистісно-орієнтоване навчання;
4. постійно вдосконалювати професійний рівень;
5. створювати єдиний навчально-інформаційний простір учителів, батьків та учнів (сайти, блоги, групи в соціальних мережах тощо).

Зрозуміло, що такими навичками може володіти тільки вчитель-інноватор, творчий, небайдужий, ініціативний, залюблений у свою справу. Тепер він виконує не роль викладача, а роль консультанта учнів, помічника не лише на освітньому, а й на особистісному шляху.

Донеччині не бракує таких учителів!

Із метою обміну досвідом щодо **впровадження**

основних положень Нової української школи філологами-україністами реалізовано низку обласних заходів, зокрема круглий стіл «Пошуки шляхів до Нової української школи», II Обласний методичний парад «Окрилений філолог», віртуальну методичну вітальню з теми «Нова українська школа: зроби перший крок» на сайті відділу тощо.

Кращі здобутки щодо викладання української мови та літератури було висвітлено на круглому столі з теми «Пошуки шляхів до Нової української школи». У межах заходу методисти області, відповідальні за викладання української мови та літератури, керівники предметно-методичних комісій учителів-україністів, а також педагогіки практики представили досвід упровадження основних напрямів інноваційної діяльності Нової української школи. Виступи було об'єднано в змістові блоки: «До Нової української школи – разом: траєкторія руху педагогічних спільнот», «Опорні школи – піонери Нової української школи», «Нова школа – авангард інновацій», «Орієнтація на учня в Новій українській школі», «Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей». Варто відзначити досвід роботи щодо підготовки вчителя до роботи в Новій українській школі Дружківського методичного кабінету (Соловійова Л. П.), щодо реалізації педагогіки партнерства засобами «освітнянської толоки» у Волноваському районі (Левітова О. М.), щодо використання інтегрованого навчання для ефективної реалізації компетентнісного підходу (Прошакова О. В., м. Новгородівка). Цікавою є також ідея реалізації принципу дитиноцентризму в Новій українській школі засобами фольклору (Кісельова Н. М., м. Авдіївка) та ротаційна модель змішаного навчання (Рибіна Л. В., Лиманська ОТГ). Круглий стіл довів: незважаючи на нещодавнє ухвалення Концепції, педагоги вже мають певні напрацювання.

Підтвердженням здатності до інноваційної діяльності є й активність філологів у роботі методичної вітальні з теми «Нова українська школа: зроби перший крок». У презентованих матеріалах педагоги висвітлили своє бачення української школи майбутнього. Цікавими є уроки з елементами «перевернутого навчання» (Стецюк Т. М., м. Бахмут); мовно-екологічна гра «Екологічний Оскар – 2018», засобами якої реалізовано інтегроване навчання й компетентнісний підхід (Перфілова Н. С., Волноваський р-н); «змішане навчання» на практиці (Кузьміна Т. О., м. Торезьк) тощо.

Про готовність до змін свідчить також Всеукраїнський конкурс «Учитель року», що проходив цього року в номінації «Українська мова та література». За результатами випробувань дипломами переможців II і III ступеня нагороджені відповідно Смирнова Р. В. (Новотроїцька ЗОШ I-III ступенів Покровської районної ради) та Кухар О. С. (Добропільський НВК «Спеціалізована школа I-III ступенів №4 з поглибленим вивченням

окремих предметів – ДНЗ»). Диплом I ступеня здобула Сітькова І. М. (Часовоярська ЗОШ I-III ступенів № 15 Бахмутської районної ради), що гідно представила Донеччину в III турі конкурсу, пройшовши до фіналу й посівши 8 місце у всеукраїнському рейтингу.

Конкурс «Учитель року» допоміг розкрити палітру педагогічних талантів Донеччини та визначив напрямки вдосконалення професійних навичок, адже деякі конкурсанти продемонстрували нерозуміння сутності навчального проекту й ментальної карти уроку, одноманітність форм і методів навчання при проведенні занять тощо. З аналітичною довідкою за результатами проведення II (обласного) туру Всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2018» можна ознайомитися на сайті відділу української мови та літератури Донецького облІППО [3].

Мотивувати вчителя до вдосконалення покликаний проведений у травні 2018 року II Обласний методичний парад «Окрилений філолог», тема якого «Успіх надихає: філологи на шляху до Нової української школи». Із 30 молодих учителів української мови та літератури, які мають власні методичні знахідки щодо впровадження положень Концепції [4], на фінальний етап було запрошено 8 учителів із м. Авдіївки, Бахмута, Дружківки, Краматорська, Маріуполя, Новогродівки, а також Покровського, Мангушського районів. Цього року молоді педагоги розкривали секрети свого успіху – досвід упровадження в освітній процес авторських методичних знахідок, покликаних реалізувати положення Нової української школи: прийомів «Теорія з лицарством», «Тактика бою», «Мудрий восьминіг», «Янгол», «Календоскоп»; електронного інтерактивного тренажеру «Кольоровий зошит»; аукціону «Зустріч із минулим»; альбому «3 української старовини» тощо.

Усі ці заходи спрямували діяльність українців Донеччини в одне русло – у напрямку до Нової української школи, мотивували до осмислення власного досвіду через призму Концепції, а також до презентації свого бачення викладання предмета в оновленій школі. Аналізуючи результати роботи, можемо стверджувати готовність учителів-філологів до Нової української школи, високий професіоналізм та мотивацію до впровадження ідей в освітніх закладах на сучасному етапі.

Що слугуватиме фундаментом змін у національній системі освіти? Документ, що відображає нові підходи до організації освітнього процесу, зокрема щодо використання української мови, – **Закон України «Про освіту»** [2]. Стаття 7 «Мова освіти» спрямована на забезпечення належного оволодіння державною мовою всіма здобувачами освіти. Розглянуті Венеціанською комісією положення цієї статті дозволили зробити висновок, що «сприяння посиленню державної

мови та її обов'язковість для всіх громадян є законною і навіть похвальною метою держави».

«Дорожня карта імплементації статті 7 «Мова освіти» Закону Україну «Про освіту» (<https://bit.ly/2KDK8iT>) має забезпечити справедливий баланс між підвищенням якості викладання державної мови та збереженням культурної спадщини національних меншин і корінних народів України. Реалізація зазначеної мети передбачає такі кроки: поступове формування законодавчої бази (грудень 2017-2020 рр.); створення умов для якісного вивчення української мови в закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин (грудень 2017 р. – серпень 2018 р.); створення додаткових умов для якісного вивчення української мови учнями закладів із навчанням мовами національних меншин (2018-2023 рр.); підвищення кваліфікації педагогічних працівників освітніх закладів із навчанням мовами національних меншин (2018-2023 рр.); проведення консультацій із громадськістю (лютий-березень 2018 р.); співробітництво з міжнародними організаціями (2018-2020 рр.).

Новий Закон України «Про освіту» сприятиме не тільки поліпшенню рівня володіння державною мовою випускників освітніх закладів, успішній самореалізації молоді України, утвердженню державної мови як засобу спілкування, але й підвищенню професійної компетентності вчителів Нової української школи.

У світлі згаданого вище Закону впровадження **регіональної Програми розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки»** [5], як ніколи, набуває актуальності. Зокрема триває реалізація проекту «Мовна освіта» зазначеної програми, спрямованого на створення нової цілісної системи багатомовної освіти дітей і молоді. У цьому контексті протягом 2018 року запроваджено низку навчальних проектів мовної тематики та інтегрованих проектів. Наприклад, педагоги обласної творчої групи зі створення хрестоматії діалектних текстів «Українські говірки Донеччини» (керівник – доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету, кандидат філологічних наук Тищенко Л. М.) мають важливе завдання: документально зафіксувати факт функціонування української мови на території області, записуючи аудіо- та відеорозповіді від місцевих жителів різних населених пунктів. Понад тридцять учителів із м. Краматорська, Лимана, Мирнограда, Черкаської ОТГ, Бахмутського, Костянтинівського, Слов'янського, Олександрівського районів покликані зберегти, утвердити та розвинути українську мову в регіоні.

Підготувати вчителя до викладання української мови та літератури в Новій українській школі покликані також заняття віртуальної авторської творчої майстерні (ВАТМ) «Розвиток ключових

компетентностей учнів через текстоцентричне інтегроване навчання на уроках української мови та літератури», автором якої є Царюк О. О., учитель КЗ «Маріупольська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 66». Така форма поширення передового педагогічного досвіду, спрямованого на реалізацію компетентнісного підходу до навчання, є досить ефективною: 28 педагогів створюють методичний кейс із проблеми текстоцентричного інтегрованого навчання за творчістю В. М. Сосюри.

Оскільки формулою Нової української школи визначено наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, учасники іншої обласної творчої групи створюють е-контент для навчально-методичного супроводу філологічно обдарованих учнів. Електронні тестові та комплексні завдання сприятимуть розвитку інтелектуального, творчого потенціалу обдарованої дитини, а також готуватимуть її до участі в різноманітних олімпіадах, турнірах, конкурсах «на відстані» від педагога-керівника, дозволяючи працювати у зручний час, доцільному темпі та місці. Формування навичок роботи з платформою дистанційного навчання Moodle, окрім усього, розвиватиме в обдарованого учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності.

У межах проекту «Мовна освіта» відділ української мови та літератури Донецького облППО підтримує традиції містків дружби, взаємного культурного обміну між закладами освіти області та інших регіонів України. Уже традиційним став Відкритий регіональний творчий конкурс учнівської і студентської молоді «Слово у душі – душа у слові», співорганізатором якого є Донецький національний університет імені Василя Стуса. Цьогоріч Донецька область має 7 переможців і 12 лауреатів.

Нова українська школа має на меті виховання громадянина-патріота. Відповідно до Концепції [4] активізовано національно-патріотичне виховання школярів засобами мовної освіти. Зокрема, обласний фестиваль «Кожна зірка має свій час», присвячений 80-річчю від дня народження Василя Стуса, виявив майстерність декламації, вокальних та образотворчих здібностей учнів, методичних і творчих досягнень учителів, сприяв популяризації творчої спадщини Василя Стуса. Учителі області взяли участь у виставці мотиваційних плакатів під гаслом «Самовисочіння людини – то єдиний спосіб збереження землі». Фестиваль об'єднав шанувальників ювіляра, патріотів із різних регіонів України.

Відомо, що творчого громадянина, інноватора може виховати тільки людина, яка сама готова до змін, здатна творити й удосконалюватися. Педагоги Донеччини стали найактивнішими учасниками Міжнародного конкурсу «Українознавчі пріоритети навчально-виховного процесу», проведеного Науково-дослідним інститутом українознавства. Про небайдужість, патріотизм і прагнення

саморозвитку свідчить активна участь педагогів Донецчини в конкурсі фахової майстерності для вчителів-україністів «Соняшник-учитель».

Нарешті **професіоналізм наставника – в успішній роботі вихованця**. Можемо пишатися, адже на порозі Нової української школи маємо низку учнівських перемог:

- Фуфлева Софія, учениця 11 класу Слов'янської ЗОШ I-III ступенів № 8 (учителі-наставники Делеске С.В. та Юрченко О.М.); Мочалова Дар'я, учениця 10 класу Слов'янської ЗОШ I-III ступенів № 1 (учитель Шилова Т. О.); Смирнов Іван, учень 9 класу Краматорського НВК (ЗОШ I-III ступенів № 32 – ДНЗ) – переможці (дипломи III ступеня) IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури;
- Капшук Василь, учень 11 класу НВК «Гімназія – ЗОШ I ступеня» Лиманської міської ради (учитель-наставник Черненко Ю.І.), – переможець XVII Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості в номінації «Література»;
- диплом III ступеня на заключному етапі XVIII Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика;
- 3 переможці і 6 лауреатів XI Міжнародного конкурсу з українознавства для учнів 8-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів;
- 3 дипломи I ступеня, 5 дипломів II ступеня та 10 дипломів III ступеня на заключному етапі VIII Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка;
- 26 переможців у Всеукраїнському конкурсі учнівської та студентської творчості імені М. Фішер-Слиж «Змагаймося за нове життя!», присвяченого Лесі Українці.

Активну участь діти Донецчини взяли у Всеукраїнському дитячому літературному конкурсі «Я – майбутнє України», метою якого є популяризація читання, заохочення дітей до створення перших якісних літературних робіт та спонукання їх до реальних кроків у літературному майбутньому своєї країни. За кількістю учасників – учнів 5-11 класів – варто відзначити Волноваський (22 учасники), Мангушський (17 учасників) райони та Соледарську ОТГ (13 учасників).

Такі досягнення не є випадковими. Це результат цілеспрямованої роботи педагогів області. Відділ української мови та літератури Донецького облППО приділяє велику увагу методичному супроводу роботи з філологічно обдарованими учнями, невпинно шукаючи нові ефективні шляхи розвитку талантів. Тому в межах численних заходів відбувається презентація досвіду педагогів у зазначеній сфері.

Однак, незважаючи на зазначені вище досягнення учнівської молоді, підсумки обласного

та всеукраїнського етапів олімпіади, мовно-літературних конкурсів свідчать про наявність недоліків у системі підготовки. Наприклад, роботи учасників предметної олімпіади характеризуються середнім рівнем грамотності. Як і минулого року, учні потребують ретельнішої підготовки щодо надання стислих відповідей на запитання з розділів мовознавства та літературознавства, синтаксичного розбору речення. Треба зауважити низький рівень написання творчого завдання з української літератури.

Типові помилки спостерігаємо в роботах учасників мовно-літературних конкурсів: недотримання чіткої композиції роздуму, неточне наведення цитат; неправильна розстановка розділових знаків у складних реченнях, при вставних словах, цитатах, у простому ускладненому реченні; лексичні (тавтології, русизми) та граматичні (неправильна побудова речень) недоліки; порушення норм милозвучності (чергування у-в, і-й, з, зі-, -із). Ознайомитися детальніше з результатами повторної перевірки олімпіадних робіт членами журі міст та районів, перевагами та недоліками участі школярів області в мовно-літературних змаганнях можна в аналітичних довідках, представлених на сайті відділу української мови та літератури Донецького облППО (<http://viddilukrfilolog.wixsite.com/nova-mova/about3>).

У контексті обласного моніторингу якості мовної освіти учнів проведено контрольну роботу з української мови та літератури для учнів 11-х класів ЗЗСО області у форматі ЗНО. Середній показник якості мовної освіти по області становить 49,5 %, а літературної – 57,7 %. За результатами моніторингових досліджень розроблено методичні рекомендації для міських і районних методичних служб, випускників, учителів української мови та літератури, які працюють в 11 класі. Значна робота реалізована в напрямку методичного супроводу підготовки учнів до ЗНО. Як наслідок, на Донецчині відсоток учасників ЗНО з української мови та літератури, що не подолали поріг, менший, ніж середній по Україні, а якість знань вища.

Із метою мотивації вчителів та методичних служб області, на сайті відділу української мови та літератури опубліковано рейтинг участі міст (районів) у заходах Донецького облППО та міжнародних заходах філологічного й українознавчого спрямування протягом 2017-2018 навчального року (<http://viddilukrfilolog.wixsite.com/nova-mova/slideshow>). Як свідчить дослідження, кількість залучених до методичної діяльності педагогів на обласному та всеукраїнському рівнях збільшилася майже вдвічі, що доводить професіоналізм та небайдужість учителів.

Отже, 2018 рік відзначений низкою успіхів учнів та освітян області на шляху до Нової української

школи. У межах серпневих нарад заплановано презентацію освітнього потенціалу нашої області в межах методичного віча «Світлиця філологів Нової української школи».

З метою підвищення рівня якості викладання української мови та літератури, упровадження основних положень Концепції «Нова українська школа», статті 7 «Мова освіти» Закону України «Про освіту», регіональної Програми розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки» в освітній процес, рекомендуємо методистам методичних кабінетів (центрів) та керівникам предметно-методичних комісій:

Рекомендації методистам МК та керівникам ПМК:

1. ввести до плану роботи методичної служби заходи, спрямовані на впровадження положень Концепції «Нова українська школа», статті 7 «Мова освіти» Закону України «Про освіту», регіональної Програми розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки»;

1. організувати в місті (районі, ОТГ) заходи щодо обміну досвідом педагогів-філологів, які впроваджують інноваційні підходи в освітній процес ЗЗСО;

2. відобразити на інтернет-сайтах (блогах, сторінках) методичних кабінетів (центрів), зокрема предметно-методичних комісій учителів української мови та літератури, інформацію про науково-методичні заходи та авторські розробки вчителів щодо впровадження положень Концепції «Нова українська школа»;

3. висвітлити методичні здобутки вчителів у періодичних друкованих та Інтернет-виданнях, а також на сайтах міських (районних) предметно-методичних комісій та сайті відділу української мови та літератури Донецького облІППО;

4. здійснивши аналіз рейтингу участі міст (районів, ОТГ) у заходах Донецького облІППО та міжнародних заходах філологічного спрямування (<http://viddilukrfileolog.wixsite.com/novamova/slideshow>), мотивувати педагогів до професійного зростання, до обміну досвідом у межах вищезазначених заходів.

Рекомендуємо вчителям української мови та літератури:

Рекомендації вчителям:

1. проаналізувати власний професійний досвід через призму Концепції «Нова українська школа» з метою пошуку доцільних інноваційних форм організації навчального процесу;

2. активно впроваджувати в освітній процес інтегративний, особистісно-орієнтований, діяльнісний та компетентнісний підходи до навчання, впроваджувати педагогіку партнерства;

3. оновити підходи до мотивації та розвитку філологічно обдарованих учнів відповідно до положень Концепції «Нова українська школа»;

4. вивчити аналітичні довідки за результатами проведення учнівської олімпіади та мовно-літературних конкурсів на сайті відділу української мови та літератури Донецького облІППО з метою аналізу й коригування системи підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання, державної підсумкової атестації, а також учнівських конкурсів та змагань;

5. презентувати власний досвід у періодичних виданнях, на сайтах міських (районних) предметно-методичних комісій та сайті відділу української мови та літератури Донецького облІППО;

6. удосконалювати професійний рівень шляхом проходження різноманітних курсів підвищення кваліфікації, участі в науково-методичних заходах різного рівня, аналізу досвіду колег через вивчення фахових періодичних видань, матеріалів сайтів предметно-методичних комісій міст (районів, ОТГ) та сайту відділу української мови та літератури Донецького облІППО.

Нова українська школа. Це школа майбутнього. Але майбутнє починається вже завтра. І саме від нас залежить, яким воно буде.

Що знадобиться учневі прийдешнього? Ерудиція чи вміння аналізувати інформацію, старанність чи здатність швидко адаптуватися до змін, досконале знання вузького питання чи вміння вчитися нового? Андреас Шляйхер, експерт світового рівня з освіти, розробник і куратор тестування PISA, зазначив: «Ми намагаємося навчати дітей так, щоб вони знайшли собі добру роботу. А повинні навчати так, щоб вони були в змозі в майбутньому придумати собі місце роботи».

Уже зараз Донеччина не розгубилася на

перехресті інновацій. Презентовані протягом року здобутки вражають. І хоча шлях до оновленої школи нелегкий, ми віримо в те, що громадянська відповідальність, високий професіоналізм і потужна внутрішня мотивація учителів української мови та літератури нашої області піднесуть

філологічну освіту на новий рівень, до нових стандартів, а випускник Нової української школи будуватиме нове майбутнє – своє й України!

Тож, як писав наш незабутній земляк, цьогорічний ювіляр Василь Стус: «Хай усміхаються нам обрії незнані...»!

Список джерел:

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilnacerednya/serednya/derzh-standart/post_derzh_stan.doc. – Загол. з екрана.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Інформаційно-методичний Інтернет-сайт відділу української мови та літератури Донецького облІППО [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://viddilukrfilolog.wix.com/nova-mova>
4. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/Новини/2016/12/05/konceptciya.pdf>
5. Регіональна програма «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки» [Електронний ресурс] – Режим доступу : dn.gov.ua/wp-content/uploads/Regionalnaprograma-Osvita-Donechchyny1.doc
6. Урядовий портал: У Лондоні розпочав роботу TheEducationWorldForum (Світовий Освітній Форум): [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/u-londoni-rozpochav-robotu-education-world-forum-svitovij-osvitnij-forum>

Світлана Гарна,

*завідувач відділу гуманітарної освіти
Донецького облІППО*

Вікторія Щербатюк,

*методист відділу гуманітарної освіти
Донецького облІППО*

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: ВІЗІЯ ТА МІСІЯ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТОСТЕЙ ВИПУСКНИКА XXI СТОЛІТТЯ

*Ми хочемо перейти від школи,
яка напихає дітей знаннями,
що дуже швидко застарівають, до школи
компетентностей...*

Лілія Гриневич

XXI століття є «епохою змін», що вимагає від школи генерування й реалізації нових ідей та освітніх проєктів. Однією з вимог, що висуває суспільство перед освітою, є формування особистості, здатної приймати неординарні рішення, адаптуватися до стрімких змін, активної, самостійної, креативної. Випускник має вміти навчатися, вільно застосовувати новітні технології, працювати в команді, оперативно знаходити необхідну інформацію й використовувати її для розв'язання нагальних проблем.

Наразі актуальним стає компетентнісний підхід в освіті, що пов'язаний передусім з особистісно

орієнтованим та діяльнісним підходами до навчання. Завдання реалізації компетентнісного підходу відображені в нормативних документах про освіту: Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, Критеріях оцінювання навчальних досягнень учнів, навчальних програмах із предметів освітньої галузі та інших. Головне те, що запровадження компетентностей у шкільну практику дозволяє розв'язати важливу для української школи проблему: коли учні добре опановують теоретичні знання, проте не спроможні застосовувати їх на практиці у певній життєвій ситуації.

На сьогодні питання компетенцій і компетентності особистості в науковій літературі розробляють С. Бекетова, Н. Бібік, К. Дмитренко, Л. Дробут, І. Єрмаков, С. Занюк, Д. Іванов, М. Коновалова, С. Мирошник, О. Овчарук, О. Семиволос, В. Семиченко та інші. Так, автори посібника «Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності» [1] докладно і зрозуміло виклали вимоги Нової української школи щодо формування в учнів необхідних компетентностей; схарактеризували інтерактивні методи та візуальні засоби навчання; розглянули їхню роль у розвитку ключових та предметних компетентностей на прикладі викладання окремих

предметів шкільного курсу.

Корисним для вчителя є навчально-методичний посібник «Нова українська школа: порадник для вчителя» [3], що містить матеріали та практичні завдання щодо створення освітнього середовища, забезпечення різних форм інтегрованого навчання, залучення до педагогічної взаємодії родини дітей, інших партнерів; допоможуть оцінити власну практику в контексті освітніх інновацій, здійснювати моніторинг розвитку учнів. З погляду авторів посібника, «ключові компетентності пов'язують воєдино особистісне і соціальне в освіті, відображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльності, що створює передумови для розроблення індикаторів їх вимірювання; вони виявляються не взагалі, а в конкретній справі чи ситуації; набуваються молоді людиною не лише під час вивчення предметів, але й засобами неформальної освіти, впливу середовища тощо» [3].

Про формування ключових життєвих компетентностей у процесі профільного навчання йдеться в науково-методичному посібнику «Формування ключових життєвих компетентностей у процесі профільного навчання» (упоряд. Л. Пашко, Н. Корягіна, О. Коваленко, Л. Симоненко) [4]. Посібник уміщує матеріали теоретичних досліджень та практичного досвіду, досвіду впровадження науково-методичного супроводу, інноваційних технологій та інтерактивних методів. Матеріали відображають науково-методичні та методологічні засади компетентнісної та профільної освіти, якими є принципи компетентнісно та особистісно орієнтованої освіти, інтеграція, диференціація та індивідуалізація освітнього процесу.

У сучасних умовах загальної середньої освіти з тим, щоб розвинути здатність учня до творчості, сформуванню ключові й предметні компетенції, підготувати кожного випускника до повноцінного життя в соціумі, досягнення успіху, педагог має бути компетентною творчою особистістю, дослідником, експериментатором, а також виконувати різні ролі, зокрема: розробника навчальних програм, фасилітатора, презентатора, тренера, наставника, менеджера, консультанта, дослідника, агента змін тощо. Тому, як вважає І. Єрмаков, йдеться «про життєву, компетентнісну педагогіку, яка сприяє розкриттю сутнісних сил учня, розвитку в нього ключових компетенцій... Вона твердить, що зростаюча людина повинна сама себе створити, осмислити своє життя, оволодіти мистецтвом життєтворчості, а педагог виступає як фасилітатор, архітектор гідного людини способу та стилю життя, що допомагає дитині у виборі компетентного життєвого шляху, у філософському осмисленні екзистенційних проблем, усвідомленні ціннісних пріоритетів, пошуку шляхів у ефективному життєздійсненні та розв'язанні складних життєвих проблем» [2, с.6-7].

У законі України «Про освіту» зазначено, що «метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання й соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення та навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності».

У зв'язку з цим компетентнісний підхід кардинально змінює візію на освітню роль учня; із того, хто сприймає інформацію, він перетворюється на активного учасника освітнього процесу, самостійного суб'єкта навчальної діяльності, який здобуває, перевіряє, обробляє та використовує інформацію.

У той же час змінюється й місія вчителя. На відміну від традиційного розуміння його провідної ролі як головного джерела інформації, школа XXI століття пропонує іншу роль: учитель як тьютор, фасилітатор, наставник та спостерігач, що створює можливості для учнів застосувати отримані навички для побудови нових знань.

Саме із цією метою відділом гуманітарної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти здійснюється методичний супровід педагогічної діяльності вчителів-словесників Донеччини в межах реалізації проекту «Мовна освіта» регіональної Програми «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки». Зокрема, під час **методичного воркшопу** з теми «Шляхи покращення професійного розвитку вчителя-філолога в умовах формування креативної освіти» для керівників районних методичних об'єднань учителів російської мови, інтегрованого курсу «Література», зарубіжної літератури представлено педагогічний досвід щодо візуалізації тексту як засобу медіавпливу, використання транзит-лоцій та індивідуальних освітніх маршрутів на уроках гуманітарного циклу для розвитку творчої обдарованої особистості.

Обласний технопарк із теми «Особистісно-орієнтований підхід як методологічне підґрунтя навчання мов і літератур» презентував систему мовної освіти закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) м. Маріуполя та районів південного сектора Донецької області в єдності концептуального, змістового та процесуального компонентів. Модератори 9 студій технопарку довели необхідність впровадження новітніх технологій в освітній процес для вдосконалення філологічної освіти регіону; продемонстрували практичні аспекти реалізації міжнародного освітнього партнерства в контексті інтеграції в європейський

мовний простір.

Із метою розроблення парадигми шкільної гуманітарної освіти, формування прагнення до професійної майстерності вчителів, упровадження в освітній процес інноваційних технологій, учителі зарубіжної літератури області є учасниками (разом із педагогами Київської, Волинської, Рівненської, Тернопільської, Чернівецької, Черкаської, Одеської, Харківської та Сумської областей) всеукраїнського експерименту з упровадження **науково-педагогічного проекту «Філологічний Олімп»**, де займаються розробкою медіаконтенту до уроків мови та літератури. Напрацьований власний професійний досвід було представлено на міжрегіональному науково-методичному вернісажі з теми «Участь учителя-філолога у проектно-експериментальній роботі в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» у майстер-класах, презентаційних меседжах, тренінгах.

Для вдосконалення змісту та розширення форм **підвищення кваліфікації педагогічних працівників**, залучення можливостей та інтелектуальних здібностей кращих учителів-новаторів, у 2017-2018 навчальному році працювали авторські творчі майстерні **В. В. Козівевої** з теми «Інтерпретація як шлях до пізнання художнього твору» та **Л. С. Білозерової** з теми «Моделювання уроків словесності з використанням транзит-лоцій». За результатами роботи будуть упорядковані та рекомендовані до використання посібники: «Розробки уроків зарубіжної літератури з елементами інтерпретації художнього тексту» та «Лоції до уроків літератури. 5-6 класи».

У **міжкурсовий період** розпочала роботу авторська творча майстерня (АТМ) **Н. В. Рульової** «Медіаосвітні технології на уроках російської мови та зарубіжної літератури». Результатом стане електронний кейс методичних матеріалів, що міститимуть скрайбінг-презентації та ейдос-конспекти до уроків літератури в 10-11 класах.

Крім цього, творчою групою вчителів міста Маріуполя під керівництвом **Л. С. Білозерової** розроблено лоції з літератури для учнів 10-11-х класів.

Учителі Волноваського району **О. В. Копачевська** (Донська ЗОШ I-III ступенів), **О. А. Жданова** (Рибинська ЗОШ I-III ст.), **О. М. Усманова** (Привільненська ЗОШ I-III ст.), **Т. В. Стуліко** (Анадольський НВК) упорядкували збірник текстів та завдань із розвитку комунікативної компетентності з російської мови для учнів 9 класу **«З Україною в серці»**. Запропоновані тексти мають надзвичайно високу цінність у прищепленні учням любові до державної та рідної мов, осмисленні загальнолюдських цінностей, національно-культурної ідентичності, вихованні особистості з високим почуттям патріотизму. А тому до початку нового навчального року планується видання збірки текстів та завдань із розвитку комунікативної компетентності з російської мови для учнів 7 класу.

Компетентнісний підхід дає змогу сформувати творчу й активну особистість із вільною свідомістю, прагненням до постійної самоосвіти, до нових вершин у різних видах діяльності. Одним із важливих показників сформованості компетентності та продуктивної творчої діяльності є участь школярів в олімпіадах.

У 2017/18 навчальному році в I (шкільному) етапі **олімпіади з російської мови та літератури** взяли участь 2463 учні 8-11 класів. У II (міському, районному) етапі олімпіади взяли участь 668 осіб: учні з 15 міст, 10 районів та двох ОТГ. У III (обласному) етапі олімпіади участь узяли 53 учні. 3-поміж них учнів 9 класу – 20; 10 класу – 20; 11 класу – 13. Учасникам було запропоновано завдання чотирьох рівнів: тести з мови та літератури різних типів, лінгвістична задача, аналіз поетичного твору у вигляді зв'язного тексту, творча робота.

Якість участі міст та районів має такий вигляд:

№ з/п	Місто, район	Кількість учнів, запрошених до участі в III етапі	Кількість переможців III етапу			Усього	Якість участі, %
			I	II	III		
1.	Вугледар	2			2	2	100
2.	Бахмут	3	1		2	3	100
3.	Добропілля	1					0
4.	Дружівка	1			1	1	50
5.	Костянтинівка	5	1	1	1	3	60
6.	Краматорськ	5	1	3	1	5	100
7.	Лиман	2			1	1	50
8.	Маріуполь	15		4	3	7	47
9.	Мирноград	1					0
10.	Новогродівка	2					0
11.	Покровськ	2		1		1	50
12.	Слов'янськ	4		1	1	2	50

13.	Селидове	1				0
14.	Торецьк	1				0
15.	Бахмутський район	2				0
16.	Волноваський район	1				0
17.	Мангушський район	2		1	1	50
18.	Мар'їнський район	3				0

Обсяг і рівень складності олімпіадних завдань мали на меті перевірити комплексність мовно-літературної підготовки учасників і забезпечити можливість якнайповнішого розкриття інтелектуальних можливостей та творчих здібностей учнів. Загалом завдання з російської мови та літератури учні всіх класів виконали на середньому та достатньому рівнях.

До складу команди для участі в IV етапі олімпіади було рекомендовано **Марію Власенко**, ученицю 9 класу НВК «Гімназія із загальноосвітньою школою I ступеня» Костянтинівської міської ради Донецької області (учитель **Є.В. Зубакова**), **Ірину Кобець**, ученицю 10 класу Світлодарської загальноосвітньої школи I-III ступенів Артемівської районної ради (учитель **Т. П. Калюжна**), **Ксенію Залозну**, ученицю 11 класу Краматорської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 4 Краматорської міської ради (учитель **С. С. Карташова**). Усі представники Донеччини повернулися зі Всеукраїнської учнівської олімпіади з російської мови та літератури з перемогою й отримали дипломи **II ступеня (Марія Власенко, Ксенія Залозна) і III ступеня (Ірина Кобець)**.

У I (шкільному) етапі олімпіади з **новогрецької мови та літератури** цьогоріч узяв участь 51 учень. У II (міському/районному) етапі олімпіади участь узяли 9 учнів з міста Маріуполя. З-поміж них учнів 8 класу – 1; 9 класу – 6; 10 класу – 1; 11 класу – 1. У III (обласному) етапі взяло участь 5 осіб. Завдання для учасників складалася з трьох блоків: аудіювання, лексико-граматичні та синтаксичні вправи, творче завдання з літератури.

До складу команди учнів для участі в IV етапі олімпіади увійшли учні КЗ «Маріупольська спеціалізована школа I-III ступенів № 8 імені героя України Бойка В. С. Маріупольської міської ради Донецької області»: **Іван Кокташ**, учень 9 класу (учитель **С. Л. Шердіц**), **Ернест Папуш**, учень 9 класу

(учитель **Л. В. Сеферова**), **Аліна Челпанова**, учениця 11 класу (учитель **Л. В. Чайка**). Маємо такі результати: **II місце – Челпанова Аліна, III місце – Кокташ Іван**.

У I (шкільному) етапі **олімпіади із зарубіжної літератури** взяли участь 978 учнів 8-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів області. У II (міському, районному) етапі олімпіади взяли участь **учні 8-11 класів** із 15 міст, 12 районів і 3 ОТГ. Усього – 750 учасників.

Повторна перевірка олімпіадних робіт дала можливість зробити висновки, що учні допускають велику кількість орфографічних, граматичних, лексичних та стилістичних помилок, деякі не вміють робити зв'язний аналіз поетичного тексту, погано орієнтуються в літературних напрямках і течіях.

Також повторна перевірка засвідчила, що члени комісії із перевірки олімпіадних робіт міст Краматорська, Костянтинівки переважно якісно оцінили роботи учнів. Проте певні завищення чи заниження балів спостерігалися в деяких роботах учасників із міст Маріуполя, Бахмута, Торецька, Покровська, Слов'янська, Мар'їнського району, Миколаївської ОТГ.

У III (обласному) етапі олімпіади взяли участь 57 учнів 9-11 класів із 14 міст, 6 районів Донецької області. Учасникам було запропоновано завдання чотирьох рівнів: тести відкритого типу, на встановлення відповідності; завдання творчого характеру (описати 5 власних відчуттів, пов'язаних із твором зарубіжної літератури й лаконічно обґрунтувати свій вибір; за допомогою стратегії кубування схарактеризувати поняття, філософію життя чи світ письменника); створити портрет літературної епохи чи століття; написати твір чи есе на запропоновані теми.

Якість участі міст та районів така:

№ з/п	Місто, район	Кількість учнів, запрошених до участі в III етапі	Кількість переможців III етапу			Усього	Якість участі, %
			I	II	III		
1.	Вугледар	2		1		1	50
2.	Бахмут	1					0
3.	Добропілля	3			1	1	33
4.	Дружківка	2			1	1	50
5.	Костянтинівка	3			1	1	33
6.	Краматорськ	9	3	2	2	7	77
7.	Лиман	2		1	1	2	100
8.	Маріуполь	3	1		1	2	66
9.	Мирноград	1					0

10.	Новгородівка	5			2	2	40
11.	Покровськ	2		1	1	2	100
12.	Слов'янськ	3	1	1		2	66
13.	Селидове	2			2	2	100
14.	Бахмутський район	6			2	2	33
15.	Волноваський район	3	1	1	1	1	100
16.	Великоновосілівський район	2		1		1	50
17.	Костянтинівський район	1				0	0
18.	Мангушський район	2				0	0
19.	Нікольський район	1				0	0
20.	Олександрівський район	1				0	0
21.	Покровський район	1				0	0
22.	Слов'янський район	1				0	0
23.	Миколаївська ОТГ	1				0	0

Отже, результати перевірки й аналізу робіт олімпіад надають можливість сформулювати рекомендації, на які варто звернути особливу увагу вчителю-словесникові під час підготовки учнів до інтелектуальних змагань із зарубіжної літератури та мов національних меншин:

Рекомендації щодо підготовки до змагань:

1. підсилити увагу підвищенню рівня мовної культури школярів, зокрема володінню ними орфографічними, орфоепічними, лексичними, стилістичними нормами;
2. акцентувати увагу на засобах виразності та їхній ролі в тексті; працювати над розширенням словникового запасу учнів; звернути увагу на порядок словотвірного розбору; розвивати вміння знаходити твірне слово; аналізувати спосіб утворення слова, працювати за аналогією; повторити морфологічні ознаки частин мови; повторити, які конструкції не є словосполученнями; звертати увагу на випадки, коли одна частина мови вживається в значенні іншої; повторити порядок синтаксичного розбору, види складних речень, учити характеризувати головні й другорядні члени речення;
3. працювати над розширенням читацького списку школярів, що дозволить їм під час виконання творчих завдань мати значно більшу аргументаційну базу й скласти цілісніше уявлення про зображувану епоху, властиву їй художню образність, метафорику;
4. розширювати теоретичні знання учнів, навчати орієнтуватися в епохах, напрямках, стилях, визначати особливості, порівнювати їх, знаходити спільне та відмінне, знати основних представників;
5. приділяти належну увагу ідейно-художньому аналізу ліричного твору, відпрацьовувати вміння визначати змістові та формальні елементи художніх текстів; опанувати кращі зразки такого аналізу в додатковій літературі;
6. особливу увагу приділити написанню творів інноваційних жанрів.

Досить активно школярі області долучаються до проектів журналістського спрямування. Медійна освіта підлітків та юнацтва через елементи пресодидактики покликана формувати інформаційну грамотність, сприяти розвитку аналітичного мислення, комунікаційного такту, підприємницьких навичок (видавнича діяльність), удосконаленню усного та писемного мовлення, уміння займати активну громадянську позицію, стояти на захисті верховенства права (журналістська діяльність).

У минулому навчальному році був започаткований обласний навчальний тренінговий курс (НТК) «Шкільний прес-клуб як засіб формування ключових компетентностей учнів», у межах якого проведено заняття для керівників шкільних ЗМІ та учнів-редакторів. У цьому році роботу НТК продовжено, модераторами будуть **В.П. Білько** (Дружківська ЗОШ I-III ступенів № 12 Дружківської міської ради); **Н.М. Сковородкіна** (Білозерська ЗОШ I-III ступенів № 18 Добропільської міської ради); **Т.О. Лисенко** (керівник народної студії телебачення та преси «Рожевий слон» м. Добропілля).

Також уперше після тривалої перерви в містах Маріуполь і Краматорськ відбувся **обласний етап XIV Всеукраїнського учнівського турніру юних журналістів**. У ньому взяли участь 22 команди з Маріуполя, Краматорська, Покровська, Дружківки, Лимана, Бахмута, Волновахи, Черкаської ОТГ, Волноваського району – усього близько 100 учнів 7-11 класів закладів загальної середньої освіти та закладів позашкільної освіти. За результатами фінального раунду з 8 команд 1 місце вибороли такі:

- команда «Четверта влада» (КЗ «Маріупольський міський технологічний ліцей Маріупольської міської ради Донецької області», керівник І.О. Дубініна);
- команда «Idea Club» (КЗ «Маріупольська спеціалізована школа I-III ступенів № 66 Маріупольської міської ради Донецької області», керівник А.В. Жукова);
- команда «Парадокс» (м. Краматорськ, керівник І.О. Григор'єва).

На XIV Всеукраїнському турнірі юних журналістів

Донецьку область представляли дві команди, а саме: команда міста Краматорська «Парадокс» (керівник – **І. О. Григор'єва**) у складі **Дар'ї Баглай** (Краматорська ЗОШ I-III ступенів № 25), **Катерини Прядко**, **Анастасії Шеколенко**, **Альбіни Гугніної**, **Дар'ї Григоренко** (Краматорська ЗОШ I-III ступенів № 8), **Андрія Боруті** (Краматорська ЗОШ I-III ступенів № 5) та команда «**Idea Club**» КЗ «Маріупольська спеціалізована школа I-III ступенів № 66 Маріупольської міської ради Донецької області» (керівник – **А. В. Жукова**) у складі **Аліни Ніколюк**, **Вікторії Соколовської**, **Анастасії Афоніної** та **Лоліти Скороход**. Обидві команди стали переможцями й посіли III місце. Крім того, капітан команди «Парадокс» **Дар'я Баглай** перемогла в номінації «Пані Аргументованість», капітан команди «Idea Club» **Аліна Ніколюк** – у номінації «Найкращий полеміст». Журнал КЗ «Маріупольська спеціалізована школа I-III ступенів № 66 Маріупольської міської ради Донецької області» «S.A.L.O» отримав диплом «Найкращий шкільний оглядач». Учасниця команди «Парадокс» **Дар'я Григоренко** виборола III місце у творчому конкурсі.

Окрім участі в олімпіадах та турнірах, важливим стимулом інтелектуально-творчого розвитку школярів є участь у різноманітних конкурсах.

Майже 6,5 тисяч учнів 1-11-х класів Донеччини взяли участь у II Міжнародній грі зі світової (української та зарубіжної) літератури «**Sunflower**» – 2017. Її мета – залучення учнів до найвищих досягнень світової літератури й культури, загальнолюдських і національних духовних цінностей, виховання естетичного смаку, високої читацької та загальної культури. У 2018 році гра відбудеться 29 листопада. Із правилами її проведення, порядком реєстрації та матеріалами для підготовки до участі можна ознайомитися на сайті гри за посиланням <http://gra-sonyashnyk.com.ua>.

Із метою виявлення майстерності декламації та творчого потенціалу обдарованих учнів, зацікавлення літературою та культурою, формування здатності відчувати художнє слово, виховувати почуття національної гідності й патріотизму, в області проводиться щорічний обласний конкурс **виразного читання «Майстер слова»**. Цьогоріч у конкурсі

взяли участь 170 учнів із усіх міст та районів Донецької області. Для школярів міст Маріуполя, Авдіївки, Волноваського, Великоновосілківського, Нікольського та Мангушського районів була запропонована заочна участь. На адресу оргкомітету вони надіслали відеозаписи з виступами, що демонструвалися під час конкурсу й оцінювалися членами журі.

На **обласному конкурсі ораторського мистецтва «Заговори, щоб я тебе побачив»** 87 учнів 9-11 класів майже з усіх міст і районів Донецької області відстоювали честь своїх закладів освіти, виголошували промови на задані теми. Конкурс проходив у два тури: у першому журі оцінювало публічний виступ із попередньою підготовкою на одну із запропонованих тем відповідного блоку; у другому, до якого потрапило 50 % учасників за результатами попереднього туру, – міні-виступ без попередньої підготовки на одну із запропонованих тем. Конкурсанти продемонстрували вміння володіти словом, правильно доводити свою думку, переконувати слухачів.

В обласному інтернет-конкурсі літературно-мистецької та педагогічної медіаторчості із зарубіжної літератури, російської мови та інтегрованого курсу «Література» «**Створи шедевр**» цього року взяли участь 230 учнів та вчителів із майже всіх міст і районів області: у номінації «Літературна кав'ярня» – 28 учасників, у номінації «Дружба без кордонів» – 14 учасників, «Медіаконтент юного словесника» – 101 учасник, «Методичні новації» – 87 учасників. Не взяли участь у конкурсі представники міст Дружківки, Слов'янська та Ясинуватського району.

Варто відзначити якісну перевірку робіт методичними комісіями м.м. Лимана, Мирнограда, Краматорська. Членам журі та методистам м.м. Новгородівка, Покровськ, Мар'їнського, Олександрівського, Мангушського, Нікольського районів необхідно відповідальніше ставитися до відбору робіт для участі в обласному етапі та звернути увагу на їхню якість.

Результати участі міст, районів, ОТГ у конкурсі «Створи шедевр»

№ з/п	Місто, район	Кількість учнів, запрошених до участі в III етапі	Кількість переможців III етапу			Усього	Якість участі, %
			I	II	III		
1.	Вугледар	2		1		1	50
2.	Бахмут	1					0
3.	Добропілля	3			1	1	33
4.	Дружківка	2			1	1	50
5.	Костянтинівка	3			1	1	33
6.	Краматорськ	9	3	2	2	7	77
7.	Лиман	2		1	1	2	100
8.	Маріуполь	3	1		1	2	66

9.	Мирноград	1					0
10.	Новгородівка	5			2	2	40
11.	Покровськ	2		1	1	2	100
12.	Слов'янськ	3	1	1		2	66
13.	Селидове	2			2	2	100
14.	Бахмутський район	6			2	2	33
15.	Волноваський район	3	1	1	1	1	100
16.	Великоновосілівський район	2		1		1	50
17.	Костянтинівський район	1				0	0
18.	Мангушський район	2				0	0
19.	Нікольський район	1				0	0
20.	Олександрівський район	1				0	0
21.	Покровський район	1				0	0
22.	Слов'янський район	1				0	0
23.	Миколаївська ОТГ	1				0	0

Двадцять перше століття вимагає від сучасної школи формування молодого людини високоосвіченої, суспільно активної, творчої, конкурентоспроможної, яка не лише багато знає, а й використовує знання як життєвий інструмент; не виконує команди, а генерує нові ідеї, приймає нестандартні рішення, уміє критично мислити, володіє комунікативними здібностями, використовує свій потенціал для самореалізації, упевнено відповідає на виклики нового тисячоліття.

Отже, для успішної реалізації нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, Концепції «Нова українська школа», регіональної Програми розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки» (проект «Мовна освіта»), підвищення якості шкільної мовно-літературної освіти, виховання свідомого випускника, який буде активно інтегруватися в українське та європейське суспільство,

РЕКОМЕНДУЄМО:

методистам НМЦ та МК, керівникам ПМК:

1. Організувати творчі групи вчителів, які викладають у 10 класах, з метою створення навчально-методичного забезпечення предметів гуманітарного циклу (кейсів завдань, контролю знань тощо).
2. Спланувати проведення майстер-класів учителів-переможців різноманітних конкурсів, учителів, які отримали чи підтвердили звання «старший учитель», «учитель-методист» за результатами атестації педагогічних працівників у 2017/18 навчальному році.
3. Обговорити та внести до планів роботи методичних об'єднань, творчих груп учителів зарубіжної літератури, мов національних меншин перелік заходів, пов'язаних із вивченням творчої спадщини письменників-ювілярів 2018/19 років.

учителям зарубіжної літератури, російської мови, інтегрованого курсу «Література», новогрецької мови та літератури:

1. Докладно розглянути методичні рекомендації МОНУ щодо вивчення предметів у загальноосвітніх навчальних закладах у 2018/2019 навчальному році (Інформаційний збірник МОНУ та фахові журнали).
2. Використовувати інноваційні технології, методи та форми роботи на уроках мов і літератур (QR-коди для проведення тематичного контролю, організації проектної роботи та її дистанційної перевірки; фліпбуки для організації буккроссингу; ментальні карти для мотивації та актуалізації опорних знань учнів; хмарні сервіси, скрайбінг, комікси, веб-квести, відеолекції з метою отримання більш якісних результатів навчання за мінімум часу).
3. Наблизити методик аналізу художніх творів до принципів особистісно-орієнтованої педагогіки. Ця робота передбачає залучення школярів до цінностей світової культури, взаємодію з національною культурою, розширення духовного досвіду учня, сприяє розвитку його індивідуальності, критичного мислення та культури й самопрезентації.

Список джерел:

1. Дмитренко К. А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. В. Бекетова. – Х.: Основа, 2018. – 119 с.
2. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: науково-методичний посібник / за ред. І. Г. Єрмакова. – Запоріжжя: ЦентрІон, 2005. – 640 с.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: Плетяда, 2017. – 206 с.
4. Формування ключових життєвих компетентностей у процесі профільного навчання / [упоряд. Л. Ф. Пашко, Н. Н. Корягіна, О. П. Коваленко, Л. І. Симоненко]. – Полтава: ПОІППО, 2009. – 148 с.

Список додаткової літератури для опрацювання:

1. Ісаєва О. О. Вивчення літератури в цифрову епоху: про реалії сьогодення і перспективи в майбутньому / О. О. Ісаєва // Всесвітня література в школах України. – 2016. – № 1 (415).
2. Ісаєва О. О. Вивчення літератури під час гібридної війни / О. О. Ісаєва // Зарубіжна література. – 2017. – № 21 (774).
3. Клименко Ж. В. Шкільний курс «Зарубіжна література» як чинник формування української національної ідентичності учнів // Всесвітня література в школах України. – 2016. – № 7/8.
4. Ковбасенко Ю. І. Поглиблене вивчення літератури і новітні педагогічні вимірювання / Ю. І. Ковбасенко // Вітчизняна філологія: теоретичні та методичні аспекти вивчення. – Вип. 5. – Черкаси, 2015.
5. Ніколенко О. М. Книжки, які рятують світ. Маркус Зузак і його роман «Книжковий злодюжка» / О. М. Ніколенко // Всесвітня література в школах України. – 2015. – № 5. – С. 3-6.
6. Ніколенко О. М. Компетентнісний підхід до викладання зарубіжної літератури / О. М. Ніколенко // Зарубіжна література. – 2016. – № 6. – С. 4-9.
7. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: навчальний посібник / Ф. М. Штейнбук. – К., 2007.

Марина Мочикіна,
методист відділу гуманітарної освіти
Донецького облІППО

ВІД ЗАХОПЛЕННЯ ДО ВІЛЬНОГО ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ: НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ БУТИ!

Першочергове завдання вчителя у Новій Школі – дати учню розуміння, де та як можна застосувати отримані знання на практиці, а також використати їх для вирішення особистих проблем, досягнення високих цілей.

Л. Гриневич

Стратегічний пріоритет освітньої політики України – формування нації, яка постійно навчається, засвоюючи одночасно демократичні цінності, розвиваючи громадянське суспільство, утверджуючи людиноцентризм в освіті. Ця глобальна стратегія має докорінно змінити, передусім, ціннісний і мотиваційний потенціал освіти, зробити її особистісно значущою для кожної людини.

Із метою визначення головних напрямків трансформації загальної середньої освіти на наступні 12 років Урядом схвалена Концепція «Нової української школи», яка має стати фундаментом реформи всієї середньої освіти.

Сучасна школа виступатиме осередком культурно-освітнього середовища, що передбачає підвищення загальної культури всіх суб'єктів

освітнього процесу та самоцінності кожної особистості, виховання на національних і загальнолюдських цінностях. Такий її статус ґрунтується не лише на здобутих людством знаннях, а й на здатності створювати нове, виявляти інноваційне мислення.

Нове освітнє середовище – це сукупність сучасних умов, засобів і технологій для комфортного навчання учнів, взаємодії та співпраці вчителів і батьків. Таке освітнє середовище буде створене не лише у стінах закладу освіти, а й усюди, де перебуває учень. У школі має утвердитися новий тип навчання – інноваційне навчання, яке, на відміну від традиційного, націленого в основному на освоєння і підтримку наявних здобутків цивілізації, формує особистість, здатну вносити інноваційні зміни в сучасну культуру й середовище, успішно розв'язувати проблемні ситуації, що постають як перед окремою людиною, так і перед суспільством.

Це все підтверджено нормативно-правовою базою, якою мають керуватися вчителі іноземних мов у 2018-2019 навчальному році: «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Закон України «Про засади державної мовної політики», «Концепція мовної освіти», «Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді» [3], «Стратегія національно-

патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки» [8], Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [1], Концепція «Нова українська школа» [6], регіональна Програма розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки» [7].

Освітній процес здійснюватиметься за декількома Державними стандартами та типовими освітніми програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України, перелік яких розміщений на офіційному веб-сайті [4, 5]:

- **для учнів 1 класів** – за новим Державним стандартом початкової освіти, затвердженим Постановою КМУ від 21 лютого 2018 року № 87, та «Типовою освітньою програмою», розробленою під керівництвом О. Я. Савченко» і «Типовою освітньою програмою», розробленою під керівництвом Р. Б. Шиїна;

- **для учнів 2-4 класів** – за Державним стандартом початкової загальної освіти, затвердженим Постановою КМУ від 20 квітня 2011 року № 462, та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти I ступеня (початкова освіта), затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 № 405;

- **для учнів 5-9 класів** – за Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, затвердженим Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року № 1392, та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти II ступеня (базова середня освіта), затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 № 408;

- **для учнів 10-11 класів** – за Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, затвердженим Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року № 1392, та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта), яка затверджена наказом МОН від 20.04.2018 № 407.

Здійснюється оновлення змісту освіти, передусім у напрямку відмови від так званої енциклопедичності змісту шкільного навчання. *Компетентнісний, інтегрований (міжпредметний), комунікативно-діяльнісний і особистісно зорієнтований підходи* становлять методичне підґрунтя для навчання іноземної мови [2]. Відповідно до *компетентнісного підходу*, результатом навчання має стати сформованість ключових і предметних компетентностей. *Інтегрований підхід* зумовлює спрямованість освітнього процесу на комплексне сприйняття учнем світу через встановлення міжпредметних зв'язків. *Комунікативно-діяльнісний підхід* орієнтує організацію освітнього процесу з іноземної мови на забезпечення активної, особистісно значущої, усвідомленої комунікативної діяльності. *Особистісно зорієнтований підхід* передбачає спрямованість освітнього процесу на плідний розвиток особистості кожного школяра,

розкриття його здібностей, побудову індивідуальної освітньої траєкторії.

Нова українська школа має на меті мотивувати дитину на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя, розвивати навички вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, зацікавити до вивчення іноземних мов та читання автентичної літератури.

Ключові компетентності можна розвивати щодня через відповідні форми роботи, які відображають комунікативно-діяльнісний підхід до освітнього процесу. Для цього треба використовувати запропоновані Міністерством освіти і науки форми й методи роботи:

- ✓ кооперативне навчання, під час якого формуються соціальні вміння, лідерські якості та скорочується відстань між учителем та учнем;
- ✓ методи «змішаного навчання», що поєднують у собі традиційне й дистанційне навчання та найбільше відповідають інтересам та вподобанням учнів, які живуть у період стрімкого інформаційно-технологічного розвитку суспільства й володіють комп'ютерною грамотністю;
- ✓ інтерактивні методи, що забезпечують активну діяльність учнів у процесі опанування навчального матеріалу, адже інтерактивне навчання будується на основі таких ситуацій, де взаємодія розвивається в природний спосіб і учні можуть використати свій потенціал для здійснення реальної комунікації;
- ✓ рольові та ділові ігри, що переносять учнів у таке бажане доросле життя, допомагають побачити світ і себе в ньому, підвищують самооцінку й попит на нове;
- ✓ проектні технології, завдяки яким в учнів формується проектне мислення, почуття відповідальності та досвід цілеспрямованої співпраці, за допомогою чого діти вчать застосовувати знання на практиці, працювати в команді над конкретним завданням, презентувати свої результати;
- ✓ звернення до досвіду учнів, що гарантує перетворення кожного учня на справжнього учасника освітнього процесу, співтворця й конструктора нових знань;
- ✓ відповідні форми оцінювання, а саме: самооцінювання, що формує здатність до самоаналізу, спостережливості за собою, вміння бачити та визнавати власні помилки; взаємооцінювання, що виховує відкритість до критики з боку інших, здатність відсторонювати об'єкт від суб'єкта оцінювання, вміння слухати, аналізувати й порівнювати.

Реалізація зазначених підходів має свої особливості в основній школі, які відбиваються у різних аспектах організації освітнього процесу з іноземної мови. Тому для надання допомоги

вчителям щодо врахування змін у програмах під час календарного планування методистами обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти під головуванням співробітників Інститу

модернізації змісту освіти та Міністерства освіти і науки України було підготовлено орієнтовний макет календарного планування уроків в основній школі (таблиця 1).

Таблиця 1

Орієнтовний макет календарного планування уроків в основній школі

Навчальна година, дата	Розділ, тематика	Урок в НМК	Змістова лінія			Мовний інвентар		Комунікативні вміння				Домашнє завдання
			Екологічна безпека та сталий розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я та безпека	Підприємливість і фінансова грамотність	Лексика	Граматика	Сприйняття на слух	Зорове сприйняття	Усне продукування (усна взаємодія)	

Важливим чинником розвитку ключових життєвих компетентностей учня є інтегрованість змісту уроку іноземної мови, яка передбачає:

1. проблемність змісту висловлювань на уроках, що стимулюють дискусію, обговорення, пошуку різних джерел інформації, зіткнення думок і переконань;
2. пов'язаність змісту уроку з реальним світом; практичну цінність інформації, що має знаходити підтвердження через реальні факти, у змодельованих на уроці ситуаціях.

За експертними прогнозами, у 2020 році найбільш затребуваними на ринку праці будуть уміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі. Тож Міністерством освіти і науки України модернізовано навчальні програми [4, 5], які:

- ✓ відповідають на виклики сьогодення;
- ✓ урівноважують знанневий і компетентнісний компоненти змісту освіти;
- ✓ є інструментом для запровадження інноваційних методик навчання;
- ✓ є функціональним документом для учнів, батьків і вчителів у пошуку відповіді на запитання «Для чого це потрібно вивчати?»

Звертаємо увагу на те, що навчальні програми з іноземних мов не встановлюють порядок вивчення тематики ситуативного спілкування в межах навчального року, а лише вказують на зміст, вивчення якого є об'єктом тематичного й семестрового контролю. Учителі можуть обирати послідовність розкриття навчального матеріалу в межах окресленої тематики, але так, щоб не порушувалась логіка його опрацювання.

Типові освітні програми з іноземних мов містять низку тем і питань, що безпосередньо пов'язані з проблематикою інтегрованих змістових ліній. Програми не обмежують смислове та лінгвістичне наповнення інтегрованих змістових ліній, а лише пропонують орієнтовні шляхи їх реалізації. Учителі можуть наповнити новим міжпредметним змістом й інші теми, створювати альтернативні можливості для поєднання різних знань та умінь, а також навчальних методів із метою формування ключових життєвих компетентностей та досягнення цілісності навчальної програми й навчального процесу відповідно до потреб певного класу. Дозволяється використовувати підручники, що видані в поточному році та в попередні роки з урахуванням при цьому змін у програмах. Щодо додаткової навчально-методичної літератури, то вчитель вільний у її виборі й може застосовувати таку, що найкраще реалізує його методику навчання та компетентнісний потенціал предмета «Іноземні мови». Програма не обмежує самостійність і творчу ініціативу вчителя, передбачаючи гнучкість у виборі та розподілі навчального матеріалу відповідно до потреб учнів та обраних засобів навчання.

Навчально-методичне забезпечення у закладах освіти може використовуватися лише те, що має відповідний гриф Міністерства освіти і науки України. Особливу увагу варто звернути на використання автентичних засобів навчання, авторами яких є носії іноземних мов та які рекомендовані МОН України до використання в школах. Із зазначеним переліком можна ознайомитись на сайті Інституту модернізації

змісту освіти <https://gryf.imzo.gov.ua/>.

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна і розвивальна функції предмета. Через те, що вони є функціями предмета, а не цілями навчання, зникає потреба визначати освітні, виховні та розвивальні цілі в планах уроків.

Отже, в плані уроку цілі можуть виглядати так:

Мета уроку (як намір учителя)

Сприяти розвитку в учнів уміння ввічливо висловлювати власні переконання, думки, згоду й незгоду, використовуючи для цього необхідний лексико-граматичний інвентар.

Очікувані результати (як досягнення учнів)

На кінець уроку учні вмітимуть ввічливо висловлювати власні переконання щодо впливу деструктивних молодіжних рухів на життя однолітків.

Підготовка до навчання учнів 1 класу

Нової української школи іноземних мов

З 1 вересня 2018 року розпочинає роботу Нова українська школа, підготовка до імплементації якої розпочалася заздалегідь. Зокрема, з вересня 2017-2018 навчального року в межах проекту «Нова українська школа» в області проводиться експеримент із імплементації матеріалів з англійської мови для початкової школи «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту». У пілотному проекті з англійської мови беруть участь чотири заклади загальної середньої освіти:

1. Іллінівська спеціалізована школа I-III ступенів Костянтинівської районної ради;
2. Добропільський НВК «Спеціалізована школа I-III ступенів № 4 з поглибленим вивченням окремих предметів – дошкільний навчальний заклад» Добропільської міської ради;
3. Краматорська українська гімназія Краматорської міської ради;
4. Комунальний заклад «Маріупольська загальноосвітня школа I-III ступенів № 47 Маріупольської міської ради Донецької області».

Усього проектом охоплено 228 учнів перших класів і 8 учителів. За перший рік експерименту участь у проекті надала можливість покращити рівень володіння іноземною мовою учнями першого класу за рахунок збільшення кількості годин, використання автентичних матеріалів та нових підходів до навчання.

З квітня поточного року вчителі англійської мови, які викладатимуть у перших класах Нової української школи у 2018-2019 навчальному році, почали проходити 24-годинні очні тренінги «Професійний розвиток учителя англійської мови через рефлексію фахової діяльності» за програмою, розробленою Британською Радою в Україні за підтримки Міністерства освіти і науки, із таких тем:

- ✓ Як вчаться діти.
- ✓ Уміння 21-го століття.
- ✓ Розвиток розумової діяльності молодших школярів.
- ✓ Планування уроків по-новому з урахуванням очікуваних результатів учіння.
- ✓ Особливості навчання граматики у початковій школі.
- ✓ Ефективне навчання лексики.
- ✓ Вивчення мови через гру.
- ✓ Використання пісень та римівок.
- ✓ Взаємодія на уроці та роль інструкцій учителя.
- ✓ Підходи до інклюзивного навчання.
- ✓ Головна мета зазначеної програми – подолати усталені стереотипи щодо ролі вчителя в освітньому процесі, визначити новітні підходи до добору змісту й організації процесу учіння, підвищення методичного та практичного рівнів професійної компетентності вчителів.

Основною особливістю модульних курсів є їх практичне спрямування і фокус на конкретні викладацькі техніки: планування занять за інтерактивними схемами, надання чітких та зрозумілих завдань у класі, моніторинг, корекція помилок, організація контрольованої та вільної практики; розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, письма та сприйняття мови на слух); рефлексії на проведені уроки задля підвищення ефективності наступних занять.

Ефективні технології навчання іноземних мов учнів 1-х класів

Під час навчання першокласників мови вчитель має враховувати відсутність попереднього навчального досвіду в маленького учня, а тому – спиратись на досвід, набутий ним у дошкільний період (уміння розглядати й обговорювати зображене на малюнках; навички розмальовувати, вирізати, клеїти, ліпити, співати, танцювати, розповідати вірші, виконувати фізичні рухи, розігрувати короткі сценки тощо).

Гра, як відомо, є природним середовищем спілкування дітей. Для набуття первинного іншомовного комунікативного досвіду варто застосовувати різноманітні ігрові завдання: ситуативні, змагальні, ритмомузичні та художні, усвідомлюючи їхній потенціал в іншомовному навчанні. Використовуючи гру на уроці, учитель має чітко розуміти той дидактичний результат, який планується отримати. Але цей результат не може бути мотивом для діяльності дитини. Гра повинна змінювати взаємини між дітьми й дорослим учителем: педагогу бажано шукати можливість брати участь і грати разом з дитиною тому, що атмосфера гри руйнується під оком стороннього спостерігача.

Для ефективного іншомовного навчання учнів і для розвитку різноманітних здібностей дитини засобами іноземної мови (ІМ) треба враховувати

потреби учнів із різними стилями сприйняття: аудіалів, вербалів, візуалів та кінестетиків. Тому вчителю рекомендується використовувати різноманітні навчальні стратегії та стилі навчання, що допомагають кожному учневі усвідомити свій потенціал і проявити себе.

Навчання через прямий досвід (Total physical response) є адекватним підходом для іншомовного навчання шестиліток, адже діти в цьому віці не розуміють абстракції. Цей підхід передбачає, що дитина має фактично зробити або зобразити за допомогою пантоміми те, що вона говорить або чує.

Метод розповідання історій надає можливість для «занурення» дітей в іншомовну атмосферу, для ознайомлення зі світом. Робота над історіями у початковій школі виробляє звичку до прослуховування, а потім і до читання і, отже, закладає основу для занять на подальших етапах вивчення ІМ.

Для кращого засвоєння слів, фраз, усього тексту «історії» пропонується сюжет розмалювати, зобразити на макеті, виготовити з пластиліну, паперу, розіграти за допомогою ляльок. При цьому нічого спеціально не заучується напам'ять. Діти відтворюють стільки, скільки самі зможуть: спочатку з допомогою дорослих, а потім самостійно. Є багато видів театру для дітей (тіньовий, настільний, пальчиковий, іграшковий тощо) і зазвичай прийоми театру забезпечують можливість розіграти найрізноманітніші елементарні комунікативні ситуації відповідно до віку дитини.

Перед тим, як розпочати читання й письмо, потрібно створити необхідну базу: навчити дитину артикулювати й розпізнавати звуки, щоб було що позначати літерами, навчити певної кількості англійських слів, щоб було що прочитати й записати. А тому навчання літер і формування первинних навичок письма варто розпочинати після вступного усного курсу.

Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів 1 класу з іноземних мов

Оцінювання навчальних досягнень з іноземних мов учнів 1 класів здійснюється відповідно до загальних орієнтовних вимог до контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. Оцінювання є словесним і не допускає заміни оцінок іншими зовнішніми атрибутами (квіточками, смайликами тощо), оскільки вони лише підмінюють бальну форму. Оцінювання має переважно формувальний характер. Такий характер можна забезпечити використанням мовного портфоліо, основна суть якого полягає в тому, щоб показати все, на що здібні учні. Через твердження «Я знаю», «Я вмію» акцентуються їхні навчальні досягнення, розвивається здатність до самооцінювання, поступово збільшується відповідальність за власне навчання.

Під час іншомовного навчання у 1 класі вчитель

має розуміти, що на відміну від більш дорослої аудиторії, молодші школярі потребують оцінки не стільки результату, скільки самого процесу. Кожен учень має власний стиль і темп навчання. Тому важливо усвідомлювати, що навіть вербальне оцінювання учня вчителем не повинне стати причиною заниженої самооцінки молодшого школяра, що неминуче позначається на його навчальній мотивації й успішності.

Під час організації навчання взагалі й контролю в 1 класі зокрема важливо створювати для учнів ситуацію успіху. Діти дуже чутливі до оцінювання їх учителем. Молодші школярі мають характерну особливість сприймати оцінку за виконання якогось завдання як оцінювання себе, а тому негативну оцінку вони розуміють як вияв негативного ставлення до себе з боку вчителя.

Ураховуючи цю вікову особливість, а також важливу роль початкової школи як «стартового майданчика» для того, щоб задати правильну «траєкторію польоту» не тільки у навчальній діяльності, а й в особистісному розвитку, учителеві бажано використовувати систему **змістовної оцінки, яка на етапі 1 класу** має включати два обов'язкових компоненти:

1. доброзичливе ставлення до учня як до особистості;
2. позитивне ставлення до зусиль учня, спрямованих на розв'язання завдання (навіть якщо ці зусилля не дали позитивного результату).

У роботі з молодшими школярами виправдовує себе система, за якою вони одержують тільки позитивну оцінку. Це дає можливість підтримати слабких учнів, запропонувавши їм легше завдання, тобто оцінюються зусилля кожного, ураховуючи індивідуальні здібності.

Інші компоненти змістовної оцінки, такі як конкретний аналіз допущених учнем помилок і труднощів, що постали перед ним, та конкретні вказівки про те, як покращити досягнутий результат, не є предметом розгляду в 1 класі, але стають актуальними на подальших навчальних етапах у початковій школі.

У процесі засвоєння знань для першокласника важливе значення має становлення елементів рефлексії, спрямованих на спостереження своїх дій та дій однокласників, осмислення своїх суджень, дій, учинків з огляду на їх відповідність меті діяльності, оскільки початкові навички рефлексії як особистісного новоутворення в повному обсязі мають сформуватися тільки наприкінці молодшого шкільного віку.

Необхідно зазначити, що здатність до персональної (автономної) рефлексії в дітей 6-7 років є достатньо обмеженою, але можливості для її розвитку актуалізуються в груповій формі. Умовою розвитку рефлексії в цьому віці є

включення дитини у взаємодію з наступним (ретроспективним) відтворенням фактичних актів дій та комунікацій у контексті особистісного та спільного значення. Таким чином закладаються основи для самоспостереження та спостереження, які виводяться на рефлексивний рівень у майбутньому. Спонукають до рефлексії запитання: «Про що нове ти дізнався на уроці?», «Що привернуло твою увагу?», «Що нового у спілкуванні?», «Що тебе найбільше схвилювало (що нового в емоціях)?».

Підвищення фахової майстерності вчителів іноземних мов

Підвищена увага до навчання іноземних мов та очікування високих результатів учнів по закінченні школи вимагає високого професійного рівня вчителя. Крім підготовки до роботи у 1 класах Нової української школи, відділом гуманітарної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти велася активна робота щодо покращення стану викладання іноземних мов та вдосконалення фахової майстерності вчителів області. Зокрема, проведено методичні семінари, вебінари, онлайн-консультації щодо особливостей підготовки учнів до обласних олімпіад, конкурсів і турнірів; до ДПА та ЗНО з іноземної мови тощо.

Розпочала роботу обласна авторська творча майстерня «Формування відкритого інтерактивно-освітнього простору літніх мовних таборів» (майстер – Целиковська І. В., методист з іноземних мов міського науково-методичного центру департаменту освіти Маріупольської міської ради), де розглядалися питання соціального партнерства як чинника створення відкритого інтерактивно-освітнього простору літніх мовних таборів.

20 учителів англійської мови закладів загальної середньої освіти області та методист відділу гуманітарної освіти облППО Мочикіна М.В. стали учасниками Міжнародної конвенції TESOL-Ukraine.

У 2017-2018 навчальному році Донецька область стала однією з п'яти областей України, яку обрали для пілотування проекту з імплементації Рамки безперервного професійного розвитку вчителів англійської мови – рамкового документа, що визначає стандарти професійної поведінки вчителів різних кваліфікаційних категорій та служить путівником для їхнього фахового розвитку.

У межах спільного проекту Міністерства освіти і науки України та Британської Ради в Україні «Післядипломна педагогічна освіта вчителів іноземних мов» продовжується робота над розробкою кваліфікаційної рамки показників фахової майстерності вчителів іноземних мов. Цей рамковий документ розрахований у першу чергу на педагогів як дієвий інструмент визначення власного професійного рівня та чіткого розуміння шляхів безперервного професійного розвитку в атестаційний та міжатестаційний період. Рамка

показників фахової майстерності вчителів також слугуватиме орієнтиром для адміністрації шкіл, атестаційних комісій різних рівнів для встановлення відповідності професійної діяльності вчителя певній категорії.

Рамковий документ складається з шести розділів: *Планування уроків, Розуміння процесу учіння та учнів, Організація класу та навчальної діяльності, Оцінювання та аналіз навчальних досягнень, Знання предмета, Безперервний професійний розвиток*. Кожний із розділів містить дескриптори професійної поведінки вчителя та їх показники, які будуть вимірюватися за відповідною шкалою.

Запровадження рамкового документа сприятиме професійному розвитку вчителів упродовж усього життя через рефлексію власної фахової діяльності; долатиме усталені стереотипи щодо ролі вчителя в освітньому процесі як ретранслятора інформації та сприятиме переорієнтуванню на роль організатора процесу навчання, який зосереджує особливу увагу на учінні та навчальних досягненнях учнів; заохочуватиме використання інформаційних та комунікаційних технологій у класі та поза класом.

Рамка показників фахової майстерності вчителів іноземних мов є наступним кроком до покращення якості іншомовної освіти в Україні в контексті інтеграції в європейський простір.

Із метою реалізації Рамки показників фахової майстерності вчителів іноземних мов Міністерство закордонних справ Великої Британії в межах Фонду Східного партнерства Європейського Союзу (Conflict, Stability and Security Fund) виділило кошти на розвиток громадянського суспільства, освіти і культури України. Британська Рада в Україні отримала ці кошти і в межах проекту «Післядипломна педагогічна освіта вчителів іноземних мов» було прийнято рішення допомогти 10 школам в Донецькій області облаштувати Британські ресурсні центри, забезпечити їх навчальною, професійною та художньою літературою:

- ✓ Бахмутська загальноосвітня школа I-III ступенів № 5 з профільним навчанням Бахмутської міської ради Донецької області;
- ✓ КЗ «Билбасівська опорна загальноосвітня школа I-III ступенів» Слов'янської районної ради Донецької області;
- ✓ Волноваська загальноосвітня школа I-III ступенів № 5 Волноваської районної ради Донецької області;
- ✓ Вугледарська загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 Вугледарської міської ради Донецької області;
- ✓ Добропільський навчально-виховний комплекс «Спеціалізована школа I-III ступенів № 4 з поглибленим вивченням окремих предметів – дошкільний навчальний заклад» Добропільської міської ради Донецької області;

- ✓ Костянтинівська спеціалізована загальноосвітня школа I-III ступенів № 13 з поглибленим вивченням іноземних мов Костянтинівської міської ради Донецької області;
- ✓ Комунальний заклад «Маріупольський міський ліцей Маріупольської міської ради Донецької області»;
- ✓ Навчально-виховний комплекс «загальноосвітня школа I ступеня – гімназія» Мирноградської міської ради Донецької області;
- ✓ Загальноосвітня школа I-III ступенів № 9 Покровської міської ради Донецької області;
- ✓ Соледарська загальноосвітня школа I-III ступенів № 13 з поглибленим вивченням англійської мови Бахмутської районної ради Донецької області.

На замовлення Британської Ради художньо оформлено осередки Ресурсних центрів. Школи вже отримали художню, методичну, навчальну, довідкову літературу й диски (CD та DVD) та Flash Cards (усього 482 найменування).

Досягнення учнів

Результатом зазначеної роботи стали перемоги наших школярів у предметних олімпіадах, турнірах, конкурсах. Зокрема, цього року вдруге у м. Святогірську було проведено відбірково-тренувальні збори претендентів на участь у всеукраїнському етапі учнівської олімпіади з англійської мови, у яких взяли участь 9 учнів та 8 викладачів області. Протягом п'яти днів школярі практикувалися у написанні творів різних жанрів, тестів з аудіювання та граматики, покращували комунікативні навички засобами різноманітних мовних вправ. Саме завдяки системній підготовці на зборах та роботі після їх завершення, на IV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з англійської мови команда Донеччини показала гідний результат: Батіщев Данило, учень 10 класу Слов'янської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 15 Слов'янської міської ради, посів I місце (учитель – Єгорова А.В.), а Бугаєв Артем, учень 9 класу КЗ «Маріупольський міський ліцей» Маріупольської міської ради Донецької області, – III місце (учитель – Крившенко Ю.В.).

На IV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з французької мови чотири учасники достойно представляли Донеччину і в результаті Колесник Михайло, учень 10 класу Бахмутської ЗОШ I-III ступенів № 12 Бахмутської міської ради, отримав Диплом II ступеня (учитель – Неклеса В.О.), а Овчиннікова Марія, учениця 10 класу КЗ «Маріупольський міський ліцей» Маріупольської міської ради Донецької області, – Диплом III ступеня (учитель – Бодня О.І.).

Триває робота щодо поширення системи літніх мовних таборів із залученням іноземних волонтерів і проведенням культурно-просвітницької діяльності в закладах освіти регіону. У 2017-2018 навчальному році

240 навчальних закладів області забезпечили комфортні умови для вивчення іноземних мов нестандартним способом для майже 5800 учнів. 36 закладів загальної середньої освіти області потрапили до програми щодо організації літніх міських англомовних таборів за підтримки Go Global Camps. Близько 500 дітей покращили свої мовні навички, здолали мовний бар'єр за допомогою носіїв мови.

Проте, незважаючи на низку проведених заходів, у закладах загальної середньої освіти області існують **певні об'єктивні та суб'єктивні недоліки** щодо викладання іноземних мов:

Недоліки викладання:

1. недостатній рівень навчальних досягнень учнів як основної, так і старшої школи, низький рівень сформованості їхніх мовно-мовленнєвих компетентностей, що підтверджується результатами ЗНО, які хоча й дещо покращилися порівняно з попередніми роками, та все одно залишаються низькими;
2. недостатній рівень кваліфікації вчителів, відсутність у частини з них відповідної фахової освіти; слабка мотивація вчителів до неперервного вдосконалення професійної компетентності та саморозвитку; недосконалість науково-методичного супроводу викладання предметів у районах, містах та ОТГ області;
3. невисокий рівень інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів; відсутність у багатьох закладах умов для постійного використання ІКТ в освітньому процесі.

За результатами відвідуваних протягом року уроків можна зробити висновки, що не завжди приділялася належна увага піднесенню мовної культури учнів, часом не виправлялися помилки в мовленні школярів – деякі вчителі не дотримувалися правил вимови, самі припускалися грубих граматичних помилок. У дітей простежувалася низька мотивація до вивчення іноземної мови, оскільки вчителі не приділяли достатньої уваги мотиваційному етапу уроку, коли учні мають чітко усвідомити, з якою метою вивчається певна тематика спілкування, які знання мають бути засвоєні, які вміння й навички сформовані.

Навіть учителі іноземних мов, які мають вищу кваліфікаційну категорію, великий стаж роботи, і часто – звання «Старший вчитель» чи «Учитель-методист», не володіють у повному обсязі сучасною іноземною лексикою, критеріями оцінювання учнівських письмових робіт, нормативною базою, що було виявлено під час вивчення їхньої професійної компетентності та діагностування на курсах підвищення кваліфікації.

У містах, районах та ОТГ не створено системи моніторингу й аналізу рівня навчальних досягнень учнів, визначення основних тенденцій розвитку іншомовної освіти; недостатньо вживаються корекційні заходи, спрямовані на підвищення якості навчання іноземних мов.

**Методичні рекомендації
до нового 2018-2019 навчального року**

У зв'язку із зазначеним вище є необхідність проведення системи заходів із підвищення якості навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти **Донеччини** у 2018-2019 навчальному році.

Методистам районних (міських) методичних кабінетів (центрів):

1. Спланувати й систематично проводити моніторинг якості іншомовної освіти, обговорювати результати та визначати конкретні заходи корекційної роботи щодо подолання недоліків.
2. Посилити науково-методичну роботу міських (районних, ОТГ) методичних кабінетів (центрів) щодо виявлення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду; активізації участі ЗЗСО у всеукраїнських та регіональних експериментах; розробки нового навчально-методичного забезпечення для учнів 1 класу Нової української школи з іноземних мов.
3. Посилити увагу до формування методологічної культури і нового професійного мислення вчителів через інтерактивне професійне навчання та самонавчання.
4. Забезпечити організаційно-методичний супровід діяльності Ресурсних центрів Британської ради, популяризувати використання вчителями та учнями літератури в них, сприяти підсиленню мотивації до вивчення англійської мови шляхом проведення квестів, тематичних заходів на базі центрів. Залучати волонтерів Корпусу Миру до проведення предметних тижнів, використовувати автентичну навчальну літературу для підготовки старшокласників до складання ДПА, ЗНО, міжнародних мовних іспитів.

Керівникам методичних об'єднань учителів іноземних мов:

1. Посилити ефективність роботи щодо володіння мовою, інформаційною грамотністю, медіакультурою вчителями. Внести до планів роботи методичних об'єднань питання щодо оприлюднення результатів інноваційного пошуку окремих вчителів, педагогічних колективів шляхом їх публікації в фаховій пресі.

2. Сприяти підготовці вчителів іноземних мов до використання сучасних педагогічних технологій (інтерактивних, інформаційно-комп'ютерних та інших, медіаконтенту тощо) шляхом застосування групових дискусій, коучингу, ділових ігор, аналізу продуктів творчої діяльності, інтерв'язі, динамічного моніторингу, психологічної релаксації.

3. Створити творчі групи вчителів іноземних мов початкових класів з метою розробки сучасного навчально-методичного забезпечення до нових освітніх програм.

Учителям іноземних мов:

1. Забезпечити реалізацію особистісно-орієнтованого підходу до учнів на уроці і в позаурочній діяльності.
2. Максимально використовувати інноваційні технології навчання, враховуючи вікові особливості учнів і психолінгвістичні особливості різних груп/класів.
3. Із метою досягнення відповідного рівня володіння іноземною мовою (4 кл. – А1, 9 кл. – А2, 11 кл. – В1), приділити особливу увагу індивідуальній роботі з учнями.
4. Для підвищення результативності участі учнів у олімпіадах, турнірах, конкурсах запроваджувати ефективні форми індивідуальної роботи з обдарованими учнями та вдосконалювати систему їхньої самоосвітньої діяльності шляхом використання елементів дистанційної освіти, залучення носіїв мови.
5. Із метою підвищення ефективності навчальної діяльності ознайомитись із посібником Дербеньова А.Г. Усе про мотивацію. – Х. : Основа, 2012. – 207 с.

Учителям іноземних мов 11 класів:

1. Проаналізувати результати моніторингової контрольної роботи, ознайомити з ними учнів та організувати роботу над типовими помилками, повторення розділів і тем навчальної програми, із яких учні виявили найбільші прогалини в знаннях і відсутність мовленнєвих навичок.
2. Розробити та здійснювати систему роботи з учнями щодо оволодіння алгоритмом роботи з тестовими завданнями різної форми, методикою самоконтролю й самокорекції.
3. Особливу увагу приділити формуванню дискурсивної компетенції з метою створення письмових висловлювань різних жанрів (приватний лист, діловий лист, лист до редакції, електронний лист, повідомлення, доповідь) з дотриманням усіх вимог до змісту та форми висловлювання.

Отже, наші діти в майбутньому будуть жити у світі без кордонів, тому їм просто конче необхідно вивчати мови, мати змогу

розширювати межі свого спілкування, черпати новітню інформацію з першоджерел, відкривати нові життєві перспективи, урізноманітнювати

буття. **Побудуємо ж нове суспільство, яке вільно володітиме іноземними мовами: Новій українській школі бути!**

Список джерел:

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilnacerednya/serednya/derzh-standart/post_derzh_stan.doc. – Назва з екрана.
2. Коваленко О. Підготувати до життя (Модернізація системи іншомовної освіти в Україні) // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – № 1. – с. 14.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/usinovivni/novini/2015/06/16/naczialno-patriotichnevihovannya/>
4. Навчальні програми з англійської, німецької та французької мов, що є чинними у 2017-2018 н.р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/navchalni-programy.html>
5. Наказ МОН України від 29.05.2015 № 585 «Про затвердження змін до навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня». [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4057->
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] : [<http://mon.gov.ua/>]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepcziiya.pdf> (дата звернення 07.05.2018). – Назва з екрана. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи.
7. Регіональна програма «ОСВІТА ДОНЕЧЧИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ВИМІРІ. 2017-2020 РОКИ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://viddilgum.wixsite.com/viddilgum/oficijni-dokumenti>.
8. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/48106/.

Список рекомендованої літератури:

1. Бигич Ю. Інтерактивні дистанційні форми роботи з обдарованими дітьми / Ю. Бигич // Іноземні мови в школах України. – 2015. – № 2. – С. 6-10.
2. Жарікова Л. Дистанційні форми роботи з обдарованими дітьми з компонентом змагання / Л. Жарікова // Іноземні мови в школах України. – 2015. – № 2. – С. 11-14.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. вид. докт. пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Інтерактивні методи навчання на уроках англійської мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bestreferat.ru/referat-193155.html> – Назва з екрана.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
6. Ніколаєва С.Ю., Гринюк Г.А. Сучасні технології навчання іншомовного спілкування / С. Ніколаєва, Г. Гринюк // К. : «Ленвіт», 1997. – Вип. 1 (3). – С. 19-53.
7. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко // К.: А.С.К., 2005. – с. 192.
8. Полонська Т.К. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні іноземних мов учнів профільної школи / Т.К. Полонська // Педагогіка і психологія, 2014. – № 3. – С. 76-80.
9. Поради щодо розвитку критичного мислення. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://youtu.be/nkqBDUyNblc> – Назва з екрана.
10. Редько В. Г. Базовий рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності сучасного старшокласника / В.Г. Редько // Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів / В.Г. Редько, Т.К. Полонська, Н. П. Басай; за наук. ред. В.Г. Редька, 2014. – С. 87-93.
11. Редько В.Г. Компетентнісна парадигма побудови змісту навчання іншомовного спілкування в сучасній середній школі: лінгводидактичний аспект [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://media.ipko.kubg.edu.ua/wpcontent/uploads/2014/08/redko_kompetentnisna_paradygma_navchannia.dos35
12. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник / О. Тягло // Х: Основа, 2008. – 189 с.
13. Швалб Ю. Психологічні аспекти компетентнісного підходу в освіті / Ю. Швалб // Вища школа. – 2010. – № 1. – С. 31-36.
14. Spector, J. Michael – delaTeja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. – P.1.